

Bakalářská práce

Zobrazování homosexuality, gay a queer tematiky v československém česko-a německojazyčném liberálním tisku éry první ČSR

Studijní program:

B0114A300071 Dějepis se zaměřením na vzdělávání

Studijní obory:

Dějepis se zaměřením na vzdělávání
Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

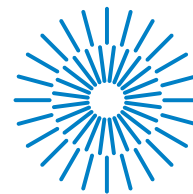
Autor práce:

Jakub Václavovič

Vedoucí práce:

PhDr. Milan Ducháček, Ph.D.
Katedra historie

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Zobrazování homosexuality, gay a queer tematiky v československém česko-a německojazyčném liberálním tisku éry první ČSR

<i>Jméno a příjmení:</i>	Jakub Václavovič
<i>Osobní číslo:</i>	P20000704
<i>Studijní program:</i>	B0114A300071 Dějepis se zaměřením na vzdělávání
<i>Specializace:</i>	Dějepis se zaměřením na vzdělávání Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra historie
<i>Akademický rok:</i>	2023/2024

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce se bude zabývat tématem homosexuality, gay a queer tematiky v československém liberálním česko-i německojazyčném tisku éry první ČSR, s důrazem na deníky Přítomnost a Prager Presse. Cílem práce je zmapovat zobrazování dané problematiky v československém tisku a zanalyzovat, jak se formoval publicistický obraz homosexuality a queer témat v československém liberálním tisku a ve veřejném prostoru první ČSR. Autor se seznámí s dosavadní odbornou produkcí k tématu, včetně konceptualizace genderu v historiografii, a na základě tohoto přehledu (viz doporučená literatura) provede analýzu uvedených československých liberálně orientovaných tiskovin (s možným rozšířením na další relevantní tituly v případě nutnosti komparace). Následně se pokusí o strukturované shrnutí svých zjištění a o jejich případnou komparaci se závěry dosavadní odborné produkce k tématu. Pokusí se též navrhnout možnosti didaktického využití výsledků výzkumu ve školní praxi výuky dějepisu/ZSV na středoškolské úrovni.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

CORNWALL, Mark. *Čertova zed': život a smrt Heinze Ruthy*. Praha: Academia – Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i., 2020. ISBN:978-80-200-3205-8; 978-80-88304-45-6.

HIML, Pavel – SEIDL, Jan – SCHINDLER, Franz (eds.). *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0876-7. KAVALÍR, Jaroslav – KOCOUREK Franta: *Oběti zvrácených. Homosexuální a nedospělí*. Praha 1937. KREJČÍ, Josef. Triumf mužství. *Přítomnost*. Roč. 14, 4/1937, s. 669-671. PUTNA, Martin C.

Homosexualita v dějinách české kultury. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-2000-0.

S., V. Ruthův případ čili politika a mravnost. *Přítomnost*. Roč. 14, 45/1937, s. 707-708.

SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6.

ŠÁMAL, Petr – PAVLÍČEK, Tomáš – BARBORÍK, Vladimír – JANÁČEK, Pavel a kol. *Literární kronika první republiky: události, díla, souvislosti*. Praha: Academia – Památník národního písemnictví – Ústav pro českou literaturu AV ČR, v.v.i., 2018. ISBN:978-80-200-2909-6; 978-80-87376-48-5; 978-80-88069-63-8.

TAYLOR, Monica – COIA, Lesley (eds.). *Gender, Feminism, and Queer Theory in the Self-Study of Teacher Education Practices*. Rotterdam: SensePublishers, 2014. ISBN 978-94-6209-686-8.

Vedoucí práce:

PhDr. Milan Ducháček, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání práce:

1. října 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 1. října 2024

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 1. října 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Za vstřícnost, ochotu a podnětné komentáře k práci děkuji PhDr. Milanu Ducháčkovi, Ph.D. Za podporu v podobě možnosti využít volné dny k napsání této práce děkuji kolektivu školy Donum Felix.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá společenským a právním prostředím ve vztahu k homosexualitě před rokem 1939, a její mediální reprezentací v liberálních československých médiích, týdeníku *Přítomnost* a deníku *Prager Presse* ve 30. letech 20. století. Výsledky bádání člení dle témat a zmínky o homosexualitě zasazuje do širšího historického, společenského a kulturního kontextu.

Klíčová slova: homosexualita, první republika, liberální média, nacismus, emancipace

Annotation

This bachelor thesis focuses on society and legal environment in relation to homosexuality before 1939, and on its media representation in liberal Czechoslovakian press, a weekly magazine *Přítomnost* and daily newspaper *Prager Presse* in 1930s. It categorizes press outputs connected to homosexuality and contextualizes them into broader historical, societal and cultural perspective.

Key words: homosexuality, First Czechoslovak Republic, liberal media, nazism, emancipation

Obsah

Seznam tabulek	5
Seznam zkratek	5
Úvod	6
Vymezení klíčových pojmů	8
Homosexualita	9
Gay	9
Uranismus, sexuální inverze	9
Označování ženské homosexuality	9
Sodomie, smilstvo	10
Pederastie	10
Společenské a právní vnímání homosexuality	12
Vznik hnutí za práva homosexuálů v Německu	12
Homosexuální emancipace v Československu	19
Právní situace v období 1. československé republiky	21
Reprezentace homosexuality v liberálních médiích 30. let (1930–1938)	25
Metodologie výzkumu	25
Kultura	27
Politika	34
Roehmův skandál	35
Homosexualita v nacistickém Německu	36
Kauza Heinze Ruthy	45
Společnost a věda	49
Závěr	55
Seznam literatury	58
Seznam pramenů	62

Seznam tabulek

Tab. 1: Hledaná slova a počty výsledků ve zkoumaných médiích

Seznam použitých zkratk

apod. – a podobně

č. – číslo

SA – Sturmabteilung (Úderné oddíly)

např. – například

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Národně socialistická německá dělnická strana)

roč. – ročník

SdP – Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana)

SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Německá sociálně demokratická strana)

SS – Schutzstaffel (Ochranný oddíl)

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

Úvod

Inspirací pro tuto práci je zejména setkání se s prvním hnutím homosexuální emancipace, které je primárně spojeno s Německem do roku 1933. Zájem o tento fenomén, podpořený například zápisky Christophera Isherwooda z Berlína ve 30. letech, ve mně vyvolal otázku, jak vypadalo a jaký dopad mělo emancipační hnutí na území Československa. Z toho vychází cíl této práce, kterým je zmapovat, v jakých kontextech a jakým způsobem psala *Přítomnost* a *Prager Presse* o homosexualitě. Výběr těchto médií není náhodný. Spojuje je jejich liberální, demokratické ukotvení, naopak je odlišuje forma (týdeník a deník) a jazyk, ve kterém byla vydávána, což přispívá k širšímu záběru práce.

Mluvím-li v následujícím textu o trestnosti homosexuality nebo snaze o její odtrestnění, používám tato spojení pro lepší čitelnost textu, abych čtenáře opakovaně nevystavoval variacím slovních spojení jako je „odtrestnění stejnopohlavních sexuálních aktivit“ nebo „trestnost stejnopohlavního pohlavního styku“, či „kriminalizace sexu mezi lidmi stejného pohlaví“. Samozřejmě jsem si vědom, že homosexualita jako taková v popisované době trestná nebyla a samotné veřejné podezření či jistota, že je někdo homosexuálem, nebyly dostatečným důvodem pro trestněprávní stíhání, nicméně pro lepší plynutí textu této zkratky využiji.

Práce má tři kapitoly. V první vyjasňuji pojmy, které v práci dále objevují. Následuje pokus o stručnou syntézu literatury s cílem popsat, jak ve 30. letech vypadalo právní i společenské prostředí v souvislosti s homosexualitou v českém i německém prostředí. Cílem třetí a stěžejní kapitoly je za pomoci komplexní analýzy tisku ve vymezené době ukázat, jak byla homosexualita vnímána v liberálních médiích a v jakých kontextech se v médiích objevovala.

V práci se opírám zejména o výzkum Jana Seidla, který zkoumal snahu o odtrestnění homosexuality a úsilí o společenskou emancipaci homosexuálů za 1. republiky.¹ Pro porozumění německému kontextu ve vztahu k homosexualitě, a vůbec ke vzniku homosexuality jakožto identity v moderním slova smyslu, jsem využil zejména práci Roberta Beachyho.² Při kontextualizaci mediálních sdělení využívám celou řadu zdrojů, z těch nejvýznamnějších a týkajících se českého prostředí zmíním britského historika Marca Cornwalla, který se věnoval životu a smrti Heinze Ruthy, aktéra

¹ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6.

² BEACHY, Robert. *Gay Berlin: Birthplace of a Modern Identity*. New York: Vintage, 2015. ISBN 978-0307473134.

pravděpodobně největšího homosexuálního skandálu v meziválečném Československu.³ Překvapivě málo jsem využil dílo Martina C. Putny,⁴ a to zejména proto, že v oblasti kultury jsem nenarazil na příliš zmínek týkajících se české kultury, které se Putna věnuje. Zmínění autoři, a mnozí další, se stali významnými pomocníky k tomu, že jsem ve vlastním bádání a také v rekonstrukci případů nenarážel pouze na slepé stopy, ale naopak jsem mohl mediální výstupy doplnit širším kontextem založeným na kvalitní badatelské práci.

³ CORNWALL, Mark. *Čertova zed': život a smrt Heinze Ruthy*. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3205-8

⁴ PUTNA, Martin C. *Homosexualita v dějinách české kultury*. Vyd. 2. Historie (Academia). Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2293-6.

Vymezení klíčových pojmů

Pro označení vrozeného, nezměnitelného stavu, který spočívá v orientaci na citové i sexuální vazby k lidem stejného pohlaví, se historicky využívá různých pojmů. V průběhu této práce nejčastěji zazní pojem „homosexualita“. Jedná se o pojem široce známý, nicméně vzhledem k tomu, že byl vytvořen na konci 19. století i v 1. polovině 20. století, je možné se setkat s pojmy, které už dnes využívány nejsou, považují za vhodné věnovat se těmto pojmům věnovat z hlediska proměny jejich užívání v čase, už jenom proto, že v sobě obsahují různé akcenty, jejichž pochopení může vést k lepšímu porozumění dobových textů.

Homosexualita

Pojem homosexualita, který se testem dějin ukázal jako dostatečně přijatelný a neutrální pro to, aby se rozšířil a vstoupil do slovníku denní komunikace, je poprvé potvrzen v písemné komunikaci mezi muži, kteří jsou někdy považováni za první aktivisty za práva homosexuálů. Jedná se o dopis, který zaslal Karl-Maria Kertbeny Karlu Heinrichu Ulrichsovi v roce 1868.⁵ Pojem homosexualita, spojující řecké slovo „homos“ (stejný) a latinské „sexualis“ (sexuální) se postupně stal preferovaným termínem v medicíně zejména skrze jeho použití Richardem von Krafft-Ebing v díle *Psychopathia Sexualis* o sexuálních patologiích. Na začátku 20. století termín pronikl do veřejné známosti a stal se zavedenou součástí slovníku tehdejší společnosti.⁶

Zda je homosexualita moderním, v 19. století společensky konstruovaným fenoménem, nebo můžeme homosexualitu vnímat diachronně za přijetí možnosti, že existence pojmu „homosexualita“ nepodmiňuje existenci homosexuality v současném slova smyslu v dobách dávno minulých, je akademický spor obvykle rámovaný jako spor mezi konstruktivisty a esencialisty. Konstruktivisté, vztahující se zejména k *Dějínám sexuality* Michela Foucaulta, zdůrazňují, že homosexualitu v dnešním slova smyslu nemůžeme používat pro popis stejnopohlavních vztahů v minulosti, protože když tak učiníme, přebíráme moderní konceptualizační rámec pro popis jevu, který má se současným vnímáním pramálo společného. Současné vnímání homosexuality je tak jen jednou z mnohých možností, jak na stejnopohlavní inklinace nahlížet. Autoři zastávající spíše esencialistický přístup vnímají homosexualitu ve své podstatě jako stabilní fenomén, který je díky vývoji ve vědě postupně

⁵ENDRES, Nikolai. Kertbeny, Károly Mária (1824-1882). *gltq Encyclopedia Project* [online]. 2005 [vid. 2. 2. 2024]. Dostupné z: http://www.gltqarchive.com/ssh/kertbeny_km_S.pdf

⁶HAGGERTY, George E. *Gay Histories and Cultures*. New York: Garland Publishing, 2000. ISBN 0-203-48788-5, s. 696–697.

odkrýván a odhalován. Esencialistický přístup je někdy patrný již z názvu jejich děl, např. *Greek homosexuality* Kennetha Jamese Dovera.⁷ Zatímco konstruktivismus zdůrazňuje diskontinuitu, esencialismus kontinuitu. Oba přístupy lze v pohledu na mnohvrstevnatý fenomén homosexuality použít dle kontextu a mohou se doplňovat.⁸

Gay

Pojem „gay“ v této práci zazní výjimečně, a to z důvodu zachování výraziva zkoumané doby. Původně termín znamenal „radostný“. Je sice doloženo, že pojem „gay“ byl ve smyslu označení homosexuálů použit již ve 30. letech 20. století, široce se však rozšířil až v 60. a 70. letech 20. století, kdy do velké míry nahradil pojem „homosexuál“, který byl vnímán jako příliš klinický. Zejména v angličtině může být pojem může být použitý pro homosexuály obou pohlaví, nicméně zejména se používá pro označování mužů.⁹

Uranismus, sexuální inverze

Pojem „uranismus“ vymyslel a ve svých spisech použil Karl Heinrich Ulrichs o několik let dříve, než Karl Maria Kertbeny poprvé použil pojem homosexualita. Postupně byl nahrazen pojmem homosexualita, zejména protože byl etymologicky i obsahově spojen s Ulrichsovou konkrétní teorií homosexuality, která vnímala homosexuály jako muže od přírody femininní podstaty.¹⁰

Pojem „sexuální inverze“ (nebo doslovněji opačný sexuální pocit) zavedl sexuolog Karl Otto von Westphal s publikací své knihy výhradně o homosexualitě. Podobně jako pojem „uranismus“ je sexuální inverze spojena s teorií o vzniku homosexuality jakožto psychického „převrácení“, které vedlo k tomu, že v těle přebývala psychika opačného pohlaví, která se projevovala nesouladným chováním s genderovými normami a přitažlivostí vůči lidem stejného pohlaví.¹¹

Označování ženské homosexuality

Co se ženské homosexuality týče, je situace poněkud složitější. Tribadismus, sexuální praktika tření

⁷ DOVER, Kenneth J. *Greek homosexuality*. Cambridge: Oxford University Press, 1978. ISBN 0674362616.

⁸ PUTNA, Martin C. *Homosexualita v dějinách české kultury*. Vyd. 2. Historie (Academia). Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2293-6.

⁹ HAGGERTY, George, pozn. 6, s. 569–560.

¹⁰ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6, s. 65.

¹¹ BEACHY, Robert. The German Invention of Homosexuality. *The Journal of Modern History* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2010, vol. 82, no. 4., s. 801-838 [vid. 3. 3. 2024]. ISSN 0022-2801. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/656077>, s. 805.

vulvy o tělo partnerky, sloužilo jako protoidentita pro ženy odlišných sexuálních zájmů a maskulinního rázu, označovaných jako „tribády“. Od konce 19. století slovo tribáda nahrazuje slovo lesba odvozené od řeckého ostrova Lesbos, na kterém působila básnířka Sapphó, známá pro své básně tematizující homoerotickou náklonnost. Přímou od jména básnířky je odvozeno také odvozeno podstatné jméno „sapfistka“ a adjektivum „sapfická“ (např. láska).¹²

Sodomie, smilstvo

Sodomie a smilstvo jsou si pojmy podobné v tom, že popisují chování vnímané jako morálně závadné, nečisté a činěné z nízkých pohnutek, naopak neoznačují vrozenou charakteristiku. Sodomita nebo smilník je tedy primárně pachatelem pokleslých činů a narušitele společenského pořádku.

Ottův slovník naučný definuje sodomii jako „smilstvo nepřírozené se zvířaty“, ovšem dodává, že „*Rakouský trestný zákon rozeznává v čl. 129 dva způsoby smilstva nepřírozeného: smilstvo se zvířaty a s osobami stejného pohlaví, neboli smilstvo homosexuální (viz Paederastie, Tribadie)*“ a že „*francouzští autoři zovou sodomií smilstvo homosexuální.*“¹³ Při vyhledání hesla „smilstvo“ najdeme navíc informaci, že „*smilstvo homosexuální rozeznáváme dvojí, smilstvo homosexuální, neboli pederastii, a žen s ženami, tzv. tribadií nebo lásku lesbickou.*“¹⁴

Přijetím rakouského trestního řádu se pojem smilstvo dostal také do trestního zákona Československa a nalezneme jej také v trestním zákoně pruském a později německém. Zatímco smilstvo je v zákonech vnímáno jako prohřešek proti přírodě, přirozenému řádu věcí, sodomie je prohřeškem proti Bohu samotnému. Jakožto pojem reprezentující zpronevěření se posvátnému řádu mohla získat i širší význam a být vzájemně zaměnitelná s pojmy jako „hereze“ nebo „kacířství“.¹⁵

Pederastie

Pederastie je termín označující společensky akceptovanou praktiku v pozdně archaickém a klasickém období starověkého Řecka. Jednalo se o navazování pedagogicko erotických vztahů mezi svobodnými muži a svobodnými dospívajícími mladíky, které končily mladíkovou dospělostí. Pederastické vztahy byly ze své podstaty nerovné, byl to dospělý muž, který vztah inicioval a byl aktivním jak sexuálně,

¹² ZIMMERMANN, Bonnie. *Encyclopedia of Lesbian Histories and Cultures*. New York: Routledge, 1999. ISBN 9780203825532, s. 776, 777.

¹³ Sodomie in: *Ottův slovník naučný*, sv. 23. J. Otto, Praha, 1905, s. 591.

¹⁴ Smilstvo in: *Ottův slovník naučný*, sv. 23. J. Otto, Praha, 1905, s. 512.

¹⁵ HIML, Pavel. Proti přirozenosti. Stejnopohlavní vztahy v předmoderních dějinách českých zemí. In: HIML, Pavel, SEIDL, Jan a SCHINDLER, Franz. „*Miluji tvory svého pohlaví*“: *homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013, s. 23-75. ISBN 978-80-257-0876-7.

tak z hlediska své výchovné a vzdělávací role, zatímco od chlapce se očekávala role pasivní, přijímající.¹⁶ Společenský smysl této praktiky je předmětem diskuzí, často se vykládá jako součást uvádění chlapců do světa mužů, forma přechodového rituálu a součást homosociálních vazeb ve společnostech řeckých polis vyčleňujících ženy z veřejného života. Společenská akceptace praktiky se lišila dle jednotlivých polis a měnila se v čase. Na začátku 20. století byl pojem používán jako označení homosexuálního chování, synonymum smilstva,¹⁷ jakkoli společenská akceptovanost erotických vztahů mezi dospělými muži ve starověkém Řecku zůstává předmětem debaty do dnešních dnů.¹⁸

¹⁶FOUCAULT, Michel. *Dějiny sexuality II*. Praha: Hermann a synové, 2003, ISBN: 80-238-5090-3, s. 258.

¹⁷Paederastie in: *Ottův slovník naučný*, sv. 19. J. Otto, Praha, 1902, s. 20.

¹⁸HUBBARD, Thomas. Popular Perceptions of Elite Homosexuality in Classical Athens. *Arion: A Journal of Humanities and the Classics* [online]. Boston: Trustees of Boston University, 1998, vol. 6., no. 1, s 48–78. [vid. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20163707>

Společenské a právní vnímání homosexuality

Zatímco právní aspekty zasahující život homosexuálů souvisí s dědictvím právních systémů Rakousko-Uherské monarchie, společenské a medicínské nazírání na homosexualitu bylo primárně ovlivňované vývojem v Německém císařství a poválečné, tzv. Výmarské republice. Geografická blízkost, kulturní i historická provázanost a existence výrazné německé menšiny v Československu přirozeně nahrávala blízké návaznosti snah o emancipaci homosexuálů na emancipaci probíhající v Německu, jehož hlavní město historik Robert Beachy neváhal označit za místo zrození moderní homosexuální identity.¹⁹

V němčině psali a v německém prostředí působili i průkopníci aktivismu za práva homosexuálů Karl Ulrichs a Karl Maria Kertbeny. V Berlíně založil první organizaci bojující za práva homosexuálů Vědecko-humanitární výbor a později také výzkumně zaměřený Ústav pro sexuální vědu doktor Magnus Hirschfeld. Adolf Brand zase se svým kroužkem jedinečných v Berlíně vydával (podle vlastních slov) první periodikum určené pro homosexuály *Der Eigene*.²⁰ Pominout nelze fakt, že medicínský rámec homosexuality v Československu byl kromě již zmíněným Hirschfeldem ovlivněn zejména německy píšícími autory, např. Karlem Friedrichem Ottou von Westphalem, Richardem Krafft-Ebingem a Albertem Mollem.²¹ Jak již bylo představeno, i samotné slovo „homosexuál“ pochází z německy mluvícího prostředí a dle analýzy přítomnosti slov „homosexualita“ a „homosexuál“ přeložených do zkoumaných jazyků se do 30. let 20. století tato slova objevovala několikrát násobně více v německojazyčných publikacích.²² Proto se domnívám, že pokus o vystižení společenského vnímání homosexuality v Československu musí nezbytně začít stručným úvodem o homosexuální emancipaci v Německu.

Vznik hnutí za práva homosexuálů v Německu

Když Beachy mluví o zrození homosexuální identity, je si vědom, že přitažlivost ke stejnému pohlaví tu je tak dlouho, jako lidstvo samo. Myslí tím specifické sebepojetí homosexuála jakožto člověka, pro něhož je sexualita podstatným určujícím rysem, stává se jeho integrální součástí. Popisuje genezi dosud neznámého pojetí, ve kterém je homosexuální citění rámováno jakožto neoddělitelný a stabilní

¹⁹BEACHY, Robert. *Gay Berlin: Birthplace of a Modern Identity*. New York: Vintage, 2015. ISBN 978-0307473134.

²⁰SEIDL, Jan, pozn. 10 s. 98.

²¹SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 15.

²²BEACHY, Robert, pozn. 19, s. 6.

aspekt existence homosexuála ve světě, čímž Beachy akcentuje konstruktivistický přístup ke studiu homosexuality.

Proč zrovna Berlín ke konci 19. století? Kosmopolitní atmosféra a anonymita bouřlivě se rozšiřujícího města (Berlín měl v roce 1920 téměř 4 miliony obyvatel a byl třetím největším městem na světě²³) sloužila jako dobrý základ, ale to nestačilo. Výklad § 175 kriminalizující homosexuální pohlavní styk v Německém císařství nebyl pro perzekuci příliš použitelný, protože podle něj mohly být trestány jen aktivity simulující heterosexuální pohlavní styk a styk se zvířaty, pro něž se jen obtížně získával jiný, než svědecký důkazní materiál. Vágní formulace zákona doplnil poměrně shovívavý přístup policie k vymáhání zákona a tolerance vyšších desítek podniků určených k socializaci homosexuálů (podle Beachyho Magnus Hirschfeld v roce 1914 takových podniků znal alespoň 38,²⁴ odhady týkající se „zlatých dvacátých let“ se pak pohybují až ke stovce).²⁵ Koncentrace homosexuálů do specifických podniků umožnila policii lépe monitorovat situaci, a zároveň vedla k rozvoji pulzující homosexuální subkultury, jejíž existence stimulovala zájem o homosexualitu v medicíně i literatuře. Relativně svobodný tisk umožnil veřejnou diskuzi a vedl k zapojení širší střední třídy a zejména sociálně demokratických politiků (včetně vedoucí postavy SPD Augusta Bebela) do hnutí za zrušení zákona 175.²⁶

Kořeny celého procesu konstrukce homosexuální identity lze vystopovat ke dvěma mužům, datem narozením blízkým, osobnostně i názorově velmi odlišným, nicméně z hlediska historie zcela zásadním.

Karl Ulrichs se narodil v Hannoverském království v roce 1825. Z deníků vyplývá, že již jako chlapec měl tendenci vymezovat se proti tehdejšímu genderovým rolím – neměl radost z chlapeckého oblečení, preferoval společnost dívek, odmítal zapojení do běžných chlapeckých aktivit, jako například koulování, a vnímal se kvůli tomu jako sociálně vyčleněný.²⁷

Ulrichs studoval práva a vydal se na dráhu státní služby, ve které ale neexceloval a sám zpochybňoval své kariérní směřování. Ze služby odešel v roce 1854 na základě toho, že se nadřizení dozvěděli

²³BERLINONLINE STADTPORTAL. *Gross-Berlin-Gesetz* [online]. Berlin.de, das offizielle Hauptstadtportal. 2024 [vid. 14. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.berlin.de/geschichte/8481401-3689745-gross-berlin-gesetz.html>

²⁴BEACHY, Robert, pozn. 19, s. 59.

²⁵BEACHY, Robert, pozn. 19, s. 248.

²⁶BEACHY, Robert, pozn. 19, s. 90.

²⁷KENNEDY, Hubert. *Karl Heinrich Ulrichs, Pioneer of the Modern Gay Movement* [online]. San Francisco: Peremptory Publications, 2002 [vid. 21. 3. 2024]. Dostupné z: <https://hubertkennedy.angelfire.com/Ulrichs.pdf>, s. 15.

o jeho stycích s lidmi nižšího společenského postavení a kontaktech zavdávajících podezření z navazování homosexuálních avantýr.

Ulrichs se následně vydal na dráhu novináře na volné noze a vnímání své odlišnosti začal postupně formulovat do dopisů své rodině a pod pseudonymem Numa Numantius také ve formě spisů, které se týkaly tématu stejnopohlavní lásky. Ve svém první textu pro popis stejnopohlavní lásky použil pojem „uranismus“ a muže, kteří ji zažívají, nazval „urningy“ (později vytvořil i novotvar pro ženy, „Urninde“) a představil je jako vrozenou charakteristiku. Na základě vlastní zkušenosti a vnímání své femininní stránky a vytvořil koncepci třetího pohlaví, kterou vysvětloval odlišným vývojem fyzické a psychické stránky. Lásku mezi muži považoval za hříčku přírody, která však je vědecky vysvětlitelná a měla by být společensky i právně uznána.²⁸

V roce 1866 bylo Hannoversko připojeno k Prusku a Ulrichs z obavy před stíháním přesídluje do Bavorska. Rok na to, v bavorském Mnichově vystupuje na právnickém sjezdu. Jím navržený bod, diskuzi nad legislativou upravující stejnopohlavní sexuální aktivity, se právnícký sjezd odmítl zabývat a Ulrichs se rozhodl na sjezdu osobně vystoupit. Proslov však nemohl pro bouřlivý odpor dokončit. Situaci v sále po začátku Ulrichsova vystoupení obrazně popisuje Beachy:

*„Z publika se ozývaly bouřlivé výkřiky, Ulrichs slyšel hučení, pokřiky a výkřiky ‚ukřižovat!‘ od skupiny po jeho levici a přímo před ním. Po jeho pravici stáli ti, kteří nebyli připraveni na obsah jeho proslovu a ze zvědavosti se dožadovali, aby projev dokončil. Kakofonie však Ulricha zahltila a donutila ho sestoupit z pódia, aniž by svůj projev dokončil, zatímco se předseda shromáždění pokoušel obnovit pořádek.“*²⁹

Jakkoli Ulrichsův proslov neměl přímý dopad na legislativní změny a po sjednocení Německa dokonce došlo k přijetí přísnější pruské podoby zákona o smilstvu oproti jiným zákonům platným na území států Německého spolku před jeho sjednocením v Německo, Ulrichsovo vystoupení je významné symbolicky jakožto bezprecedentně odvážný krok.³⁰

Významný dopad naopak měly Ulrichsovo publikace na medicínské pojetí homosexuality. Jeho korespondence se sexuologem a autorem monumentálního díla *Psychopathia Sexualis* Krafft Ebingem ovlivnila Krafft-Ebingovo uvažování o homosexualitě³¹ a na Ulrichsovu teorii třetího pohlaví navázal

²⁸ KENNEDY, Hubert, pozn. 27, s. 70.

²⁹ BEACHY, Robert, pozn. 19, s. 5.

³⁰ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 98.

³¹ KENNEDY, Hubert, pozn. 27, s. 235.

také již zmíněný lékař a aktivista Magnus Hirschfeld.³² V roce 1880 se Ulrichs stěhuje do Itálie, kde umírá v roce 1895.³³

Současník Ulrichse, rodným jménem **Karl Maria Benkert**, se narodil 28. února 1824 ve Vídni do rodiny německých a maďarských rodičů. Jako učeň pracoval v knihkupectví a následně byl povolán do armády. Po ukončení služby se přestěhoval do Budapešti, začal psát a změnil si jméno. Velkou část svého života procestoval a publikoval více než 25 knih. S Ulrichsem udržoval navzdory poměrně významných rozdílům v pojetí homosexuality korespondenci po dobu několika let.³⁴

V roce 1868 se usídluje v Berlíně a v osobní korespondenci s Ulrichsem poprvé používá novotvar „homosexuál“. O rok později jej použije veřejně ve svých anonymních, německy psaných pamfletech adresovaných pruskému ministru spravedlnosti Adolfu Leonhardtovi, ve kterých se staví za odtrestnění homosexuality v Severoněmeckém spolku.³⁵

Kertbeny narozdíl od Ulrichse nikdy nepsal pod vlastním jménem, nepřiznává se k homosexualitě (jakkoli pravděpodobně homosexuálem byl) a staví se negativně vůči Ulrichsovu pojetí urningů jako psychicky femininních mužů.³⁶ Kertbeny umírá v roce 1882 v Budapešti a jeho odkaz se dostává do širšího povědomí až skrze díla Magnuse Hirschfelda, zásadní postavy homosexuální emancipace konce 19. a první poloviny 20. století.³⁷

Hirschfeld se narodil do rodiny židovského lékaře Hermanna Hirschfelda v roce 1868 a po vzoru otce se vydal také na lékařskou dráhu. Věnoval se naturopatii a veřejně se zastával a účastnil některých aktivit v rámci hnutí Lebensreform, které se stavělo proti negativním důsledkům industrializace a volalo po návratu k přírodě, a po zdravém a čistém životnímu stylu.³⁸ Svůj soukromý život silně odděloval od života veřejného a nikdy o své homosexualitě nepromluvil na veřejnosti. Jakkoli udržoval partnerské vztahy s muži, na veřejnosti se k partnerům choval diskrétně a způsobem, aby se vztah jevil jako čistě přátelský.³⁹

Cesta Magnuse Hirschfelda do popředí hnutí za odtrestnění homosexuality a jejího vědeckého hnutí

³² KENNEDY, Hubert, pozn. 27, s. 286.

³³ KENNEDY, Hubert, pozn. 27, s. 281.

³⁴ KENNEDY, Hubert, pozn. 27, s. 189.

³⁵ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 63.

³⁶ ENDRES, Nikolai. Kertbeny, Károly Mária (1824-1882). *glbtq Encyclopedia Project* [online]. 2005 [vid. 2. 2. 2024]. Dostupné z: http://www.glbtqarchive.com/ssh/kertbeny_km_S.pdf

³⁷ KENNEDY, Hubert, pozn. 27, s. 186.

³⁸ Vlivu hnutí Lebensreform na české prostředí viz práce Lenky Ovčáčkové

³⁹ DOSE, Ralf. *Magnus Hirschfeld. The Origins of the Gay Liberation Movement* [online]. New York: Monthly Review Press, 2014 [vid. 11. 3. 2024]. ISBN: 978-1-58367-437-6, s. 17–67.

začala tragickou událostí. V roce 1895 spáchal v předvečer své svatby sebevraždu mladý důstojník, který nedokázal najít jiný způsob, jak se vypořádat s vědomím své homosexuální orientace v konfrontaci se společenským očekáváním. Jeden z dopisů na rozloučenou adresoval právě Hirschfeldovi, který o rok později publikoval, zatím pouze anonymně, svůj první vědecký text výhradně o homosexualitě. Jakkoli se Hirschfeldovy teorie v čase vyvíjely, text vyjadřoval základní prvek jeho přístupu, a to vnímání homosexuality jako vrozené.⁴⁰

V roce 1897 pak Hirschfeld založil Vědecko-humanitární výbor, první organizaci s cílem dosáhnout společenského i zákonného uznání nejen homosexuálů, ale také transvestitů a transgender osob, zrušení § 175 a veřejná osvěta spojená mimo jiné s vydáváním ročenky, která měla odezvu napříč Evropou a uznávaným zdrojem informací byla i pro české lékaře.⁴¹ § 175 sice do nástupu Hitlera zrušen nebyl, nicméně petice komisí zaštitěná získala značnou pozornost, podepsalo ji téměř 5000 osob, včetně mezinárodně známých osobností jako byl Hermann Hesse, Karl Jaspers, Rainer Maria Rilke, Albert Einstein nebo Lev Nikolajevič Tolstoj. Mezi signatáři bylo i několik občanů Rakouska - Uherska, převážně českých Němců.⁴²

Poválečné uvolnění společenských poměrů i cenzury umožnilo Hirschfeldovi aktivity rozšířit. Jím založený Institut pro sexuální vědu se stal skutečnou Mekkou pro všechny lidi neheterosexuální orientace. Institut měl kromě realizace vědeckých cílů silnou společenskou a osvětovou rovinu působení, byl i jakýmsi společenským klubem otevřeným široké veřejnosti, která se mohla podívat do muzea obsahující kolekci různých předmětů souvisejících se sexem z celého světa, navštívit knihovnu nebo některou z množství přednášek. Institut nabízel poradenství a terapii v celé řadě problémů souvisejících se sebepřijetím, sexuálním životem a zdravím, někdy sloužil i jako platforma pro získání zaměstnání nebo bydlení pro ty, kteří kvůli své sexuální odlišnosti čelili komplikacím na pracovním a bytovém trhu.⁴³ Institut sloužil také jako místo konání mezinárodního kongresu odborníků vedoucího k založení Světové ligy pro sexuální reformu v roce 1921.⁴⁴

Hirschfeldovo pojetí homosexuality se v čase měnilo, bylo však silně ovlivněno Ulrichsovým pojetím „třetího pohlaví“, ostatně Hirschfeld ve svých prvotních pracích pracoval s Ulrichsem zavedenou terminologií.⁴⁵ Hirschfeldovo působení, jakkoli úspěšné a s velkým společenským dopadem přesahujícím hranice Německa, nebylo jedinou možnou podobou vztahování se k homosexualitě.

⁴⁰ DOSE, Ralf, pozn. 39, s. 68–79.

⁴¹ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 91–92.

⁴² SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 92.

⁴³ BEACHY, Robert, pozn. 19, s. 160–163.

⁴⁴ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 112.

⁴⁵ BEACHY, Robert, pozn. 19, s. 87.

V 1896 začal být vydáván kruhem autorů soustředěných kolem Adolfa Branda magazín *Der Eigene*, který později doprovodil vznik spolku *Gemeinschaft der Eigenen*, který působil jako druhá síla v rámci emancipačního hnutí, ovšem zaměřeným výhradně na muže.. Magazín nebyl soustředěn na témata spjata s homosexualitou hned od svého začátku. Názvem i prvotním zaměřením odkazoval na práci německého posthegelovského filosofa Maxe Stirnera. Stirnerovo individuálně anarchistické myšlení zdůrazňující mimo jiné svobodu sebeprojevu, včetně sebeprojevu v oblasti sexuální, poskytlo vhodný podklad pro další směřování magazínu, který od roku 1898 otevřeně tematizoval homosexualitu v textu i obrazu. Magazín a spolek kolem něj vzniklý budoval vnímání homosexuality jakožto výjimečného rysu, který je ve své podstatě nejvyšší formou mužnosti. Budovali ideál elitářského mužského společenství spojeného ctí a přátelstvím, esteticky i myšlenkově ovlivněného antickou podobou stejnopohlavních vztahů. Tomu odpovídala i akceptace pederastických forem vztahů a obrazová část magazínu, ve které otiskoval fotografie nahých mladých mužů z ateliéru Wilhelma von Gloedena, některé ve zjevně antické stylizaci. Von Gloedenovy snímky jsou považovány za klíčové v utváření moderní gay estetiky.⁴⁶ Hirschfeldův modernistický přístup považoval Brand za dekadentní a mezi oběma skupinami existovalo jisté napětí, jakkoli ve svých cílech měli dílčí překryv – totiž zrušení § 175.⁴⁷ Hirschfeldova odborná ročenka i Brandův uzavřený a elitistický časopis sehrály průkopnickou roli, přesto měli pouze omezený dosah. Ukázkou svobody tisku bylo založení periodika *Die Freundschaft*, které se otevřeně prodávalo v novinových stáncích a počet jeho předplatitelů ve 20. letech přesahoval 10 000.⁴⁸ Jeho úspěch navíc spustil vlnu dalších periodik, včetně periodik pro lesby a transvestity.

V návaznosti na Brandovo koncepti se v Německu rozvinul specifický pohled na mužské přátelství, tzv. *Maennerbund*. *Maennerbund* (česky „mužský spolek“) zdůrazňoval mužskou solidaritu a vzájemnou podporu. Diskutovaným rozměrem těchto spolků se na počátku 20. století stal jejich homoerotický rozměr přítomný v některých z nich. Příkladem takového *Maennerbundu* bylo německé mládežnické hnutí *Wandervogel*, jehož vývoj ve svém díle zachytil jeho raný člen Hans Blueher, který byl zároveň členem Hirschfeldova i Brandova spolku. Bluehera ovlivnily vlastní homoerotické tužby, které v rámci *Wandervogelu* zažíval, spolu se setkání s dalšími homosexuály v hnutí. Svě zkušenosti syntetizoval do knihy s názvem *Hnutí Wandervogel jako erotický fenomén*, ve které rozvinul teorii, že pro mládežnická hnutí, a pro *Maennerbundy* obecně, je zásadní a přirozený homoerotický podtext. Teorii dále rozvíjel do podoby, že erotický podtext mužských spolků je základním stavebním kamenem pro vznik a růst států a podnítil rozvoj kultury. Tato teorie nebyla univerzálně přijímaná, nicméně ve společnosti zakořenila – a jak tato práce ještě ukáže, její odezvy

⁴⁶ BEACHY, Robert, pozn. 19, s. 101.

⁴⁷ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 99.

⁴⁸ BEACHY, Robert, pozn. 19, s. 191.

jsou k nalezení i v československém tisku.⁴⁹

Homosexuální emancipace v Československu

Situace v Československu se navzdory demokratickému uspořádání a poměrně liberálnímu prostředí značně lišila od prostředí německého. Praha sice v průběhu trvání první ČSR zažívala výraznou urbanizaci, mezi roky 1921 a rokem 1930 narostl počet obyvatel Prahy o 30 % a přiblížil se jednomu milionu,⁵⁰ s čtyřnásobným počtem obyvatel Berlína ale Prahu nelze srovnat. Složitější než ve Výmarské republice byly také legislativní podmínky. Jak ukáže následující kapitola, orgány činné v trestním řízení se homosexuálním chováním skutečně zaobíraly.

V českém prostředí také chybí výrazná postava, která by svou odbornou erudicí v tehdejším pozitivismem ovlivněném prostředí dokázala zajistit legitimitu homosexuality vůči široké veřejnosti a zároveň mohla být osobou spojující alespoň část homosexuálů, jako se to povedlo Magnusi Hirschfeldovi. To však neznamená, že bychom měli opomíjet značné úsilí a odvahy, jež projevovali ať už externí podporovatelé hnutí z řady odborníků, jako byl např. lékař Hugo Bondy a právník František Čerovský, nebo významní představitelé homosexuálů jako byl František Jelínek, Vojtěch Černý nebo Jiří Karásek ze Lvovic.⁵¹

Místa umožňující sociální kontakt homosexuálů v Praze i jiných městech existovala, ale pomineme-li místa venkovní, nebyla příliš stabilní. To bylo do velké míry zapříčiněno složitými vztahy s pronajímateli, které komplikoval i zájem policie. Jan Seidl dokládá, že homosexuály vyhledávané podniky obvykle neměly dlouhého trvání a homosexuální klientela byla navázaná spíše na osoby provozovatelů, než na konkrétní místa. To dokládají zejména reklamy v menšinových časopisech, ze kterých vyvstává personální propojenost velké části inzerovaných podniků.⁵²

Nepříliš vstřícná byla první republika také k formálním organizacím zabývajícím se homosexualitou. První pokus o založení organizace pod názvem Vědecko-humanní společnost přišel v roce 1923. Stál za ním František Jelínek, homosexuál, student medicíny a autor monografie o homosexualitě s názvem *Homosexualita ve světle vědy*, spolu s právníkem Františkem Čerovským, jenž se zaměřoval

⁴⁹ BEACHY, Robert, pozn. 19, s. 140–158.

⁵⁰ ČSÚ. *Počet obyvatel podle výsledků sčítání od roku 1869 v krajích, okresech a správních obvodech ORP ČR* [online]. 2021 [vid. 19. 4. 2024] Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=SCHIST01aobyv&z=T&f=TABULKA&skupId=1187&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7EF_P%7E_S%7E_U%7E301_null_&katalog=31674&pvo=SCHIST01aobyv&evo=v425_!_VUZEMI97-100H_1

⁵¹ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 105–245.

⁵² SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 196–197.

na obhajobu homosexuálních klientů a osvětovou činnosti ve věci zrušení § 129. Jak název napovídá, snahou bylo napojit Československou organizaci na Hirschfeldovu Vědecko-humanitní společnost. Navzdory této vazbě úřady činnost spolku zákazaly s odůvodněním, že spolek by hájil zájmy právoplatně odsouzených a přispíval by k porušování § 129. Odvolání k nejvyššímu správnímu soudu nepomohlo a pokus přejmenovat spolek a redefinovat jeho cíle vedl do prázdna. Vznik takovéto organizace musel počkat do roku 1932, kdy vznikl pod jménem Československá liga pro sexuální reformu jako pobočka Hirschfeldem založené Světové ligy pro sexuální reformu. Jakkoli organizace zahrnovala externí odborníky i homosexuály - aktivisty, postupně se stal v lize dominantním odborný proud cílící na všeobecnou reformu a osvětu v oblasti lidské sexuality, ačkoli prvotní záměr spočíval spíše v podpůrné roli externích odborníků. Tomuto vývoji kromě opatrnosti před úřady spojenou s minulými neúspěchy přispěla i nemoc Magnuse Hirschfelda a menší zájem nových spolupředsedů Světové ligy pro sexuální reformu věnovat se zejména homosexualitě.⁵³

Toto směřování však některými homosexuály nebylo vnímáno zcela pozitivně a v březnu roku 1932 vedlo k vytvoření organizace výhradně zastřešující výhradně homosexuály, osvětového a společenského sdružení Přátelství. Spolku se podařilo získat souhlas úřadů, pravděpodobně (stanovy spolku nejsou známy) díky neutrálnímu pojmenování a vágní formulaci činnosti spolku, ze které nevyplývalo, že se jednalo o spolek homosexuálů. Přátelství uspořádalo několik akcí, poměrně hojně navštěvovaných, nicméně jeho činnost začala utíchat už na podzim roku 1932. O činnosti spolku nejsou v menšinových tiskovinách z roku 1933 zmínky a poslední zmínka o činnosti spolku se týkala členské schůze v únoru roku 1934. Rozpad spolku si dle Seidla můžeme vysvětlit zejména tím, že díky existenci míst pro sociabilitu homosexuálů nepřinesla činnost spolku jakožto formální organizace spojené s placením členských příspěvků výrazný zásah do tehdejšího dění. Několik uspořádaných akcí uspořádaných Přátelstvím mohlo být vnímáno jen jako obohacení kulturního života, nicméně protože se na nich setkala pravděpodobně velmi podobná skupina lidí, jako na událostech neorganizovaných, nebyla mezi homosexuály velká potřeba se věnovat organizováním dalších akcí v rámci spolku.⁵⁴

Periodik profilující se na homosexuály existovalo v průběhu 30. let několik. První z nich inspiroval pojmenování všech dalších v Praze vydávaných periodik, byl jím přibližně jeden rok vydávaný čtrnáctidenník *Hlas sexuální menšiny*, v něm hlavní roli hráli bratři František a Vojtěch Černí. František Černý hrál roli podílníka a podporovatele bratra Vojtěcha, který v důsledku odsouzení dle § 129 přišel o svou vojenskou penzi, a taktéž se vlivem omezených pracovních možností kvůli trestnímu záznamu až do své sebevraždy v roce 1938 pohyboval na hranici bankrotu. Vydávání časopisu finanční tísní příliš neulevilo, a ze strany Vojtěcha i Františka Černých se v časopise objevují

⁵³ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 203.

⁵⁴ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 204–210.

narážky na nespokojenost s malým zájmem a nedostatečným zápalem homosexuálů v boji o vlastní věc. Konec činnosti prvního z řady *Hlasů* přišel v dubnu roku 1932.⁵⁵

Již v květnu stejného roku na dědictví prvního *Hlasu* navazuje časopis *Nový Hlas*, finančně podpořený ředitelem jednoho z nezvýraznějších míst sociability pražských homosexuálů, podniků s názvem Batex. V redakční radě usedl již zmíněný právník František Čerovský a spisovatel Jiří Karásek ze Lvovic, ovšem největší vliv na podobu časopisu měla Jana Mattuschková, spisovatelka píšící pod pseudonymem Eduard Weingart, a pozdější vedoucí redakce, Vladimír Kolátor. Časopis vycházel nepravidelně s německou přílohou založenou na shrnutí či překladech českých článků. V roce 1934 nabyla příloha pravidelné a autorské podoby s cílem dát časopisu mezinárodní přesah. Tato snaha souvisela se zákazem homosexuálního tisku v Německu, kvůli kterému se podle Kolátora stal *Nový Hlas* jediným homosexuálním časopisem na světě. V rozvoji a mezinárodním přesahu časopisu měla pomoci spolupráce s Karlem Giesem, bývalým partnerem Magnuse Hirschfelda, který se po převzetí moci nacisty usídlil v Československu. Vlivem Giesovy nemoci ale nebyly naděje naplněny a spolupráce vedla jen k jednomu článku. V průběhu roku 1934 přichází také krize čtenářského zájmu a ke konci roku bylo vydávání časopisu zastaveno.⁵⁶

Na snahy redaktorů *Nového Hlasu* navázala v 30. letech další periodika, kterým se ale již nepodařilo v počtu vydávaných čísel překonat *Nový Hlas*. Jediný mimopražský, názvem nenavazující na původní *Hlas*, vznikl v Brně pod názvem *Kamarád*. Byl spjatý s místním pokusem o spolkovou činnost. Dochovalo se však pouze jedno vydání, a tedy není jisté, zda spolek nějakou činnost vyvíjel, či byl jenom epizodním vzedmutím aktivity související s pořádáním Kongresu Světové ligy pro sexuální reformu v Brně v roce 1932.⁵⁷

Nejúspěšnější z hlediska počtu vydání byl časopis *Hlas, list pro sexuální reformu* založený z prvního *Hlasu* známým Vojtěchem Černým a vydávaný v letech 1936 a 1937. Ani druhý Černého pokus se však neukázal jako ekonomicky udržitelný. S pouze jedním vydaným číslem časopisu *Hlas přírody* se v roce 1938 pojí aktivita již zmíněného aktivisty z 20. let Františka Jelínka. Události roku 1938 pak přinesly jiné starosti, než spolkovou a publicistickou činnost.⁵⁸

⁵⁵ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 167.

⁵⁶ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 189–190.

⁵⁷ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 186

⁵⁸ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 190.

Právní situace v období 1. československé republiky

Kriminalizace stejnopohlavních sexuálních aktivit (jakožto sodomie, či smilstva proti přirozenosti) vstupuje do psaného práva ve středoevropském prostoru v období raného novověku, a to říšským hrdelním řád Karla V. a hornorakouským hrdelním řád Ferdinanda III. Tyto zákoníky ale neměly přímou územní platnost pro Země Koruny české a sloužily jen jako podpůrné právní zdroje. Z hlediska přímé platnosti v prostoru Zemí koruny jsou pak stejnopohlavní sexuální aktivity zakázány až hrdelním řádem Josefa I. v roce 1707.⁵⁹ Tento zákaz platil na území dnešní České republiky (samozřejmě v různých podobách a s proměňující se trestní sazbou) až do roku 1961, kdy byl schválen nový Trestní zákon 140/1961.⁶⁰

Zhroucení Rakouska-Uherska na sklonku 1. světové války přišlo pro mnohé představitele československé státnosti nečekaně rychle, a nebylo tedy možné systematicky připravovat právní řád budoucího samostatného státu. Prvním vyhlášeným zákonem se tak stal tzv. recepční zákon, tedy zákon o přijetí právního řádu Rakousko-Uherské monarchie.⁶¹ To však přineslo jisté úskalí. Od transformace Rakouského císařství na Rakousko-Uhersko v rámci tzv. Rakousko-Uherského vyrovnání v 1867 již monarchie neměla jednotný právní řád, stala se reálnou unií s dvěma částmi s oddělenými právními řády. Vzhledem k tomu, že geografický předěl mezi oběma částmi unie symbolicky tvořila řeka Litava, zažily se pro západní část pojem Předlitavsko a pro východní Zalitavsko. Protože České země byly součástí Předlitavska a území doposud správně neexistujícího Slovenska spolu s Podkarpatskou Rusí spadalo do Zalitavska, byly pro jednotlivá území přijaty různé právní řády. Jejich spojením se mělo zabývat samostatné ministerstvo, tzv. ministerstvo unifikací, nicméně jeho mise nebyla za dvacet let existence první republiky naplněna.⁶²

Právní řády obou částí Československé republiky spojovalo, že kriminalizovaly homosexualitu. Formulace zalitavských zákonů však zapříčinila, že na Slovensku a v Podkarpatské Rusi byl nelegální pouze homosexuální styk mezi muži:

„Uhry → Slovensko a Podkarpatská Rus

⁵⁹ HIML, Pavel, pozn. 15, s. 36.

⁶⁰ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 282.

⁶¹ SCHELLE, Karel. Národní a demokratická revoluce v roce 1918 a recepce právního řádu. In: KOTÁSEK, Josef et al. (eds.). *Dny práva 2012: Sborník příspěvků ze 6. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 666–672. [vid. 9. 2. 2024]. ISBN 978-80-210-6319-8. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/sbornik.pdf, s. 669.

⁶² SCHELLE, Karel, pozn. 61, s. 671.

§ 241. Smilstvo, vykonané mezi muži, jakož i smilstvo, které vykoná člověk se zvířetem, tvoří přečin smilstva proti přírodě a budiž potrestán vězením 1 roku.

129. Jako zločiny se trestají i tyto způsoby smilstva:

I. Smilstvo proti přírodě, to jest:

a) se zvířaty;

b) s osobami téhož pohlaví.⁶³

Dnes ne zcela zřejmý pojem „smilstvo“ vysvětluje např. rozhodnutí Nejvyššího soudu v Brně ze dne 12. 3. 1921, které jej definuje následovně „*smilstvem ve smyslu § 129 lit. b) tr. zák. jest každé bezprávné použití těla, třeba oděného, jiné osoby téhož pohlaví k předsevzeti úkonů, jimiž mají býti ukojeny chťiče.*“⁶⁴

Historik Jan Seidl ve své práci sledující úsilí o odrestnění homosexuality za první republiky dodává do vývoje v zákonodárství pozoruhodný střípek, a to krátké období právního trialismu (paralelní existenci tří právních systémů v jednom státě) po připojení Hlučínska do Československé republiky. Hlučínsko, původně region spadající pod Německé císařství, se po dobu tří měsíců po připojení k Československu řídilo německou legislativou, která byla vůči homosexualitě mírnější a podle § 175 trestala pouze „*činy podobné souloži*“.⁶⁵ Seidl se však domnívá, že vzhledem k výbušné atmosféře na Hlučínsku je nepravděpodobné, že by někdo situace využil např. na eroticky motivovaný romantický výlet.⁶⁶

Trestnost homosexuality však nebyla jen hrozbou na pozadí. Seidlův průzkum v archivech krajských soudů v Plzni, Hradci Králové a Praze ukazuje, že trestněprávní perzekuce homosexuality byla skutečnou hrozbou a obžalovaným hrozily několikaměsíční vazby. Roku 1919 sice přinesl institut podmíněného trestu, který byl u odsouzených za homosexualitu taktéž využíván, jak však Seidl dodává, zároveň „*tento dílčí posun byl doprovázen zvýšením absolutní míry perzekuce oproti stavu před první světovou válkou*“.⁶⁷ Právník činný ve věci zrušení trestnosti homosexuality, František Čerovský, sice vnímá jisté uvolnění perzekuce ve 30. letech, které spojuje s větší informovaností

⁶³ SEIDL, Jan. *Pokus o odrestnění homosexuality za první republiky* [online], rigorozní práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2007. [vid. 9. 2. 2024]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/yhi6p/stesura_rigo.pdf, s. 20.

⁶⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 12. 3. 1921, svazek druhý [online]. Sp. zn. Kr II 256/20. Praha: Právnícké vydavatelství, 1922. [vid. 9. 2. 2024]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4328>, s. 106.

⁶⁵ SEIDL, Jan, pozn. 63, s. 217.

⁶⁶ SEIDL, Jan, pozn. 63, s. 23.

⁶⁷ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 32.

a vědeckým zájmem, Seidlův výzkum však Čerovského postřehy relativizoval a ukázal, že uvolnění se týkalo hlavního města, ale v ostatních zkoumaných městech jej nepozoroval.⁶⁸

⁶⁸SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 35–45

Reprezentace homosexuality v liberálních médiích 30. let (1930–1938)

Tato část práce se pokusí zmapovat zmínky o homosexualitě v československých liberálních médiích 30. let 20. století konkrétně ve dvou titulech, česky psaném týdeníku *Přítomnost* a německy psaném deníku *Prager Presse*. Tato média jsem vybral na základě toho, že jsou historiky médií hodnocena jako média významná, seriózní, kvalitní a soustředující v redakcích významné osobnosti prvorepublikové kultury.⁶⁹ Podstatným prvkem pro možnost prozkoumat téměř všechna vydání těchto médií ve sledovaném období je také jejich digitalizace a možnost v nich fulltextově vyhledávat, což v jiných zvažovaných titulech (*Bohemia*, *Prager Tagblatt*) dosud nelze.

Rozmanitost forem a kontextů, ve kterých byla homosexualita zmiňována, posílila také volba *Přítomnosti* jako týdeníku a *Prager Presse* jako deníku. Týdeník poskytuje autorům i čtenářům více prostoru pro hlubší reflexi a má prostor pro témata, která se do formátu deníku nevejdou. Naopak deník umožňuje získávat informace o aktuálních kauzách a poskytuje podstatný informační zdroj, na jehož základě je pak možné psát obsáhlejší texty.

Přítomnost byla jasnou volbou, protože se jedná se o médium dodnes známé a osobnosti s ní spjaté jsou dodnes součástí veřejného diskurzu, jak díky pojmenování novinářských, tak i nedávným veřejným sporům. Kromě Ferdinanda Peroutky nelze nezmínit asi nejvýraznější novinářku první a druhé republiky, Milenu Jesenskou.

Přítomnost byla jako týdeník založena v roce 1924 s tajnou finanční podporou Tomáše Garrigue Masaryka ve výši milion korun. Jejím šéfredaktorem byl od počátku do přerušení činnosti v roce 1939 Ferdinand Peroutka, který zajistil vydávání *Přítomnosti* Jaroslavem Stránským, vydavatelem *Lidových novin*. V redakčním kruhu *Přítomnosti* se pohybovala řada významných osobností meziválečné kultury: např. bratři Karel a Josef Čapek, Eduard Bass, Závěš Kalandra, Karel Poláček nebo Milena Jesenská.⁷⁰ *Přítomnost* byla názorově blízká Hradu a publikovala v duchu masarykovského humanismu,⁷¹ což není překvapivé vzhledem k tomu, že Peroutka patřil mezi tzv. pátečníky, intelektuály, kteří se s Masarykem pravidelně scházeli.⁷²

⁶⁹ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 2., upravené a doplněné vydání. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0553-3, s. 162–165.

⁷⁰ *Přítomnost*. O nás [online]. [vid. 9. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.pritomnost.cz/o-nas/>

⁷¹ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara, pozn. 63, s. 165.

⁷² KOSATÍK, Pavel. Ferdinand Peroutka: Život v novinách (1895–1938) [online]. Praha: 2021. [vid. 9. 2. 2024] Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/57/63/71/ferdinand_peroutka_zivot_v_novinach.pdf, s.

Prager Presse jsem vybral s cílem neopomenout při komparaci německy psaný tisk a také z důvodu jeho zahraničního přesahu, tedy cíle, se kterým byl deník zakládán.⁷³ Deník byl založen v roce 1921 a vydávala jej akciová společnost Orbis, která byla financována Ministerstvem zahraničí. Cílem deníku bylo tlumočit československou vnitřní i zahraniční politiku Evropě a světu. Skrze osobu Arnošta Lustiga (Arne Laurin), dlouholetého šéfredaktora *Prager Presse* a pátečníka, bylo i toto médium spojeno s Hradem.⁷⁴

Metodologie výzkumu

Výzkum jsem prováděl na platformě digitální knihovny Kramerius, která obsahuje digitalizovaná vydání vybraných médií. Číslo *Přítomnosti* vydaná ve zkoumaném rozmezí jsou digitalizována všechna, u *Prager Presse* v každém ročníku vydaných ve zkoumaném rozmezí chybí jednotky digitalizovaných čísel.

Díky možnosti fulltextového vyhledávání jsem si nastavil klíčová slova, která mě nasměrovala na články relevantní mému výzkumu. Základním klíčovým slovem pro vyhledávání se stal kořen *homosex*, který, za použití operátoru *, vyhledá jak přídavná, tak podstatná jména libovolného skloňování nebo časování, a také eliminoval nutnost zadávat pojmy v různých podobách, ve kterých byly užívány (typicky *homosexuální/homosexuelní*).

Klíčová slova jsem zvolil vzhledem k hlavnímu cíli práce – zjistit, jakým způsobem byla homosexualita prezentována v médiích. Jako vedlejší cíl jsem si zvolil zjistit, zdali vybraná média reflektovala činnost vydavatelů časopisu *Hlas* a na něj navazující časopisy popsané v předchozí kapitole. Zmínky jsem následně seskupil dle tématu a opatřil komentářem s cílem zasadit zmínku do širšího kontextu.

Zvolený přístup má své limity. Omezení výsledků je v případě fulltextového vyhledávání vždy dáno především zadáním. Operátor * výborně řešil případ různých skloňování slova *homosexualita*, ovšem složitější bylo jeho použití u slova *uranismus*, jehož kořen vedl k vyhledání stovek zmínek týkajících se kulturního prostoru *Urania*. Jak bádání ukázalo, některé zprávy týkající se homosexuality ji explicitně nezmínily, např. si vystačily s číslem paragrafu a názvu zločinu, ke kterému odkazuje, tj. ke smilstvu. Na tyto zprávy jsem narážel ve chvílích, kdy jsem bádání rozšířil a pátral i za pomocí zadání jmen osob spojených s homosexualitou, případně když jsem si prošel vydání v den následující události, u které jsem očekával mediální dozvuk. Je tedy pravděpodobné, že zvolený způsob

168.

⁷³ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara, pozn. 71, s. 162.

⁷⁴ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara, pozn. 71, s. 162.

vyhledávání vedl k nalezení jen výseku článků, ve kterých byla homosexualita zmiňována explicitně.

Do výsledků bádání jsem zahrnul také úryvky z jiných médií, které citovalo *Prager Presse* v přehledu mediálního pokrytí určitého tématu, a to z důvodu, že i citace z jiných médiích na čtenáře dopadají a podílí se na celkovém vyznění mediálního komuniké. V těchto případech jsem však vždy prošel i autorské články *Prager Presse* a zmínil je, i když v nich slovo homosexualita nebylo použito.

Zejména v *Prager Presse* jsem se setkával s krátkými kriminálními zprávami, které se nějak dotýkaly tématu homosexuality. Vzhledem k nemožnosti tyto krátké zprávy doplnit širším kontextem a k jejich minimální výpovědní hodnotě se krátkým krimi zprávám nevěnuji, není-li v nich zmíněna osoba, o které se mi podařilo dohledat víc informací. Vynechány byly také umělecké texty (fejetony), zmínky o člancích v jiných médiích nebo stručné informace o vydání knihy nebo o článku, které slovo homosexualita obsahovaly.

Tab, 2: Hledaná slova a počty výsledků ve zkoumaných médiích

Hledané slovo	Výsledků v <i>Přítomnosti</i> (1930–1938)	Výsledků v <i>Prager Presse</i> (1930–1938)
homosex*	32 článků (zahrnuto 29)	42 (zahrnuto 31)
Urning/Urninge/Urningen/ Urninde/Urninded/Uranierin/ uranista/uranismus/uranisté	0	0
sexuální menšiny	0	0
Nový hlas (ve všech pádech)	1 (slovenský časopis)	0
sexuální reforma (ve všech pádech)	0	0

Kultura

V oblasti kultury se v *Přítomnosti* a *Prager Presse* homosexualita zmiňuje zejména v recenzích divadelních her, literárních děl, nebo v souvislosti s dobovými cenzurními zásahy. Homosexualita se v recenzích objevuje v zásadě ve čtyřech podobách, které se částečně překrývají:

- a) jako neutrální, popisné označení,
- b) jako ozvlášťující, „exotický“ prvek,
- c) v kontextu morálního úpadku nebo nemoci,
- d) v kontextu osvobození se z morálky.

Příklad homosexuality jako ozvlášťujícího prvku najdeme v literární recenzi nalezneme na stránkách *Prager Presse*, v překladu do češtiny pak také na stránkách *Přítomnosti*.⁷⁵ Dr. Pavel Eisner v recenzi nedávno vydaného souboru povídek spisovatele Viktora Kamila Jeřábka zmiňuje, že jednou ze tří hlavních, dle autora pečlivě prokreslených postav titulní povídky Trýzeň je „homosexuelní“ vesnický hoch Fabiš, „jehož postava dodává této krásné próze motiv, zcela řídký v oblasti českého regionalismu.“⁷⁶

V *Přítomnosti* píše „Dr. O. R.“ píše o adaptaci *Žebrácké opery* Bertoldem Brechtem a Kurtem Weillem.⁷⁷ Tato adaptace, v Praze uvedená pod názvem *Třígrošová opera*, měla být v myšlenkách autorů „největší divadelní skandál své doby“,⁷⁸ po jejím uvedení se ale ukázala jako hra, která „nebyla než největším finančním úspěchem své doby.“⁷⁹ Autor se kriticky vymezuje k poselství hry, které, jakkoli domněle společensky kritické ve skutečnosti dobu nekritizuje, ale lichotí jí. Ani v oblasti morálky hra nevyzní kriticky. „Tady se neobžalovává, tady se lichotí gauneru Mackiemu stejně jako gauneru Peachumovi, holce Polly i uhlažené dceři policejního ředitele Lucy (...), tady se ukazuje jako interesantní u Brechta i homosexualita prefekta Scotland Yardu ‚Tygra Browna‘: všechny jejich neřesti se líčí jako zajímavé, všechny jejich egoismy se chválí, pro všechno jejich sobectví mají autoři shovívavý úsměv.“⁸⁰ Samotné nastudování hry a práci režiséra Emila Františka Buriana hodnotí kladně a považuje ji za představení evropské úrovně. „Bída je však na straně autora“,⁸¹ prohlašuje. Hra je „příliš málo morální, než aby mohla být hlasatelkou nového světového

⁷⁵ EISNER, Pavel. Realista moravské vesnice. *Přítomnost*. 1930, roč. 7, č. 17, s. 257b.

⁷⁶ EISNER, Pavel. Ein Realist des mährischen Dorfes. *Prager Presse*. 1930, roč. 10, č. 109, s. 8.

⁷⁷ DR. O. R. Opera za tři groše. *Přítomnost*. 1931, roč. 11, č. 48, s. 756–757.

⁷⁸ DR. O. R., pozn. 77, s. 756.

⁷⁹ DR. O. R., pozn. 77, s. 756.

⁸⁰ DR. O. R., pozn. 77, s. 756.

⁸¹ DR. O. R., pozn. 77, s. 756.

řádu, příliš shovívavě frivolní, než aby mohla být soudem nad určitou společností.“⁸²

Autor nemá pro dílo velké pochopení. Adaptace zjevně nenaplnuje jeho očekávání, protože postrádá morální apel a není kritická k jevům, které autor hodnotí jako negativní. Homosexualitu jedné z postav zařazuje mezi výstřelky, zajímavosti a neřesti jiných postav, nicméně není možné určit, nakolik se právě homosexuální postava Tygra Browna podílela na celkovém vnímání hry recenzentem.

V druhém díle ze série článků reflektující čtvrtstoletí české činohry zveřejněné v *Přítomnosti* zmiňuje Josef Kodíček adaptaci hry *Edvard II.* režiséra Karla Huga Hilara,⁸³ která bylo poprvé uvedena v Národním divadle v roce 1922.⁸⁴ Kodíček se vymezuje dobovému tisku, podle kterého Hilar „znásilnil text i ducha Marlowova dramatu, nesprávně akcentuje Eduardovu homosexualitu a čině z něho násilně rozvráceného slabocha.“⁸⁵ Zmiňuje, že se následně stal Hilar terčem kritiky a byl učiněn zodpovědným za „truchlivý úpadek Národního divadla, pěstování výstředních směrů v repertoiru i režii, napodobování německé módy, znásilňování herce, přirozenosti.“⁸⁶ Kodíček celou věc vidí jinak, Hilarova adaptace podle něj byla věrným a pravdivým zobrazením ústředního tématu Marlowovy hry, které nijak nehodnotí. Zmínky o výstřednosti, znásilňování herce, přirozenosti a německé módě vznášejí otázku, zdali kritika Hilara, na kterou Kodíček reaguje, nebyla spojena ani tak s jeho režijní dovedností, ale s adaptací hry, ve které je údajná homosexualita krále Edvarda II. významným prvkem.

Homosexualita se objevila i v recenzi divadelní hry *Der Schoene Beruf* z pera dramatika Henriho Clerca, publikované v *Prager Presse*.⁸⁷ Pozoruhodné je, že se ve hře motiv homosexuality vůbec neobjevuje. Recenzent J. Stavnika označuje Clerca jako „zdravého muže“, ukazujícího v tvorbě „zdravé lidi“ a píšícího pro „zdravé publikum“,⁸⁸ které není zaujaté homosexualitou, kterou zobrazují jiná dramata (autor zmiňuje např. hru *Kriminálníci* Ferdinanda Bruchera). Zřejmě je zde vymezení homosexuality do oblasti duševní nemoci, poruchy. Brucherova hra *Kriminálníci* je v *Prager Presse* zmíněna v souvislosti s homosexualitou ještě jednou v neutrálním kontextu skrze zmínku o homosexuálním kuplíři.⁸⁹

⁸² DR. O. R., pozn. 77, s. 757.

⁸³ KODÍČEK, Josef. Hilarovo údobí. *Přítomnost*. 1937, roč. 14, č. 17, s. 266–269.

⁸⁴ NÁRODNÍ DIVADLO. Edvard II. In: *Online Archiv* [online]. [vid. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/2264>

⁸⁵ KODÍČEK, Josef, pozn. 83, s. 267.

⁸⁶ KODÍČEK, Josef, pozn. 83, s. 267.

⁸⁷ T. V. Bruckners „Verbecher“. *Prager Presse*. 1930, roč. 10, č. 23, s. 8.

⁸⁸ T. V., pozn. 81, s. 8.

⁸⁹ T. V., pozn. 81, s. 8.

Homoerotické sklony Mefistofela, pekelné postavy Goethova *Fausta*, na stránkách *Prager Presse* zmiňuje recenze práce literárního historika a kritika Arnošta Krause. Kraus se v recenzovaném díle zabývá komentářem k Faustovi z pera herečky Marie Pospíšilové a rozvádí jej. Jeho komentář se týká ponejvíc této Mefistofelovy promluvy:

„Tak je i mně!

Co po nich házím okem?

Což nejsem jejich zapřísáhlým sokem?

Dřív odporné mi bylo na ně zřít.

Což pronikly mnou cizí síly?

Aj, klučíci ti roztomilí!

Čím to, že nelze mi už láteřit? – Co?

Vedu si jak milující?

Tak ať mě třeba bláznem zvou!

A když ti hnusní uličníci tak... neodolatelní jsou!

Vy krásné děti, nechte upejpání; nejste i vy snad Luciferův rod?

Hezounci kluci, k zulíbání, vy jste mi přišli zrovna vhod.“⁹⁰

Homoerotický rozměr není vlastní pouze Goethovu zpracování příběhu Fausta, ale objevuje se napříč jeho různými verzemi. Homoerotická tematika v německé tvorbě 18. a 19. století ale není přítomna pouze ve faustovském příběhu. Bádání německého archeologa Johanna Joachima Winckelmanna, které odkrylo homoerotický rozměr antického umění, inspirovalo mnohé německé autory a začalo etapu fascinace řecko-římskou kulturou, přičemž někteří autoři tematizovali i tzv. řeckou lásku, jak se antické homoerotice v tomto období říkalo.⁹¹ Ovlivnění antickými vzory a jejich využití pro rámování vlastních homoerotických tužeb a utváření identit je zejména patrné u maskulinních homosexuálů sdružujících se v Maennerbundech.

Někteří autoři o homosexualitě postav dramát nebo beletrie píšou zcela neutrálně, popisným jazykem, bez potřeby se k ní nějak vztahovat. Příkladem je recenze divadelní hry *Cesta do hlubin noci* Louise–Ferdinanda Célinea Ottou Rádlem v *Přítomnosti*,⁹² ve které je homosexualita zmíněna zcela neutrálně jako charakteristika jedné z postav, *homosexuálního básníka, který má rád mladé vojáky*.

⁹⁰GOETHE, Johann Wolfgang von. Faust [online]. Přel. Otokar Fischer. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2011. [vid. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/67/93/19/faust.pdf>

⁹¹WILSON, W. Daniel. Diabolical entrapment: Mephisto, the angels and the homoerotic in Goethe's Faust II. In: SCHULTE, Hans; NOYES, John a KLEBER, Pia. *Goethe's Faust, Theatre of Modernity*. New York: Cambridge University Press, 2011, s. 174–209. ISBN 978-0-521-19464-8.

⁹²RÁDL, Otto. Rozmluva s Célinem II. *Přítomnost*. 1930, roč. 10, č. 29, s. 456–459.

Významné postavy české literární tvorby se dotýká Ferdinand Peroutka v článku o dobové československé literatuře a pronikání politických témat do ní.⁹³ Uvádí v něm výčet autorů a s nimi spojených témat, které řadí do třetí nebo čtvrté vlny literární módy, které si pamatuje za dobu vlastního života. Hned prvním zmíněným je Jiří Karásek ze Lvovic, spojený s tématy „*Malá Strana*“, „*Sodoma*“, „*zlo*“, „*černá mše*“, „*štíhlé ruce na klávesách*“, „*kdekoliv mimo svět*“ a naposled „*láska k sestře nebo homosexualita*“.⁹⁴

Spojení Karásky s homosexualitou není v současnosti překvapivé a nebylo překvapivé ani ve 30. letech. Karásek se spojování s homosexualitou nevyhýbal, jeho angažmá okolo menšinových periodik a sdružení nebylo nijak skrývané a zjevně bylo okolím vnímáno. V jeho dílech se cestou stylizace⁹⁵ do antického prostředí objevují mnohé homosexuální náměty, ve svých raných, dekadenci ovlivněných dílech velmi explicitně, až naturalisticky. Karásek se nevěnoval pouze jako literární autor, do veřejné debaty o homosexualitě se zapojil veřejnou polemikou reagující na aféru kolem začátku procesu s Oscarem Wildem v roce 1895, ve které hájí Oscara Wilda a vymezuje se proti mravnosti utvářené teologickým, nikoli racionálním základem.⁹⁶ Karásek se také podílel na vydávání časopisu homosexuální menšiny v 30. letech a působil jako předseda Osvětového a společenského sdružení Přátelství. Mezi homosexuály byl váženým člověkem, což ukazuje například to, že Karáskovi bylo po převzetí státní ceny za literaturu věnováno celé jedno číslo *Hlasu*.⁹⁷

Homosexualita byla ve 30. letech také tématem pro cenzurní zásahy, o nichž píše v *Přítomnosti* Otto Rádl. Například v článku s názvem *Camera Obscura* se Rádl kriticky vyjadřuje k cenzurním zásahům opírajícím se o starost o veřejnou mravnost. Jedním z vodítek pro cenzurní zásahy je zákaz zmínek o homosexualitě. Rádl v článku přináší mnohé příklady konkrétních cenzurních zásahů, nicméně v jeho výčtu nenajdeme ani jeden, který by se týkal homosexuality, což ukazuje, že se na filmovém plátně pravděpodobně nejednalo o téma zobrazované explicitně, nad rámec společensky přijatelné podoby.⁹⁸

⁹³ PEROUTKA, Ferdinand. Vpád politiky do přírody. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 1, s. 9–10.

⁹⁴ PEROUTKA, Ferdinand, pozn. 93, s. 10.

⁹⁵ Literární historik Martin C. Putna vymezil tři základní modely prezentace homosexuální zkušenosti v literární tvorbě, a to:

- 1) Sublimaci, která homosexuální zkušenosti nepojmenována a neprezentuje, ale do textu je přenesena do zdánlivě nesouvisející podoby
- 2) Stylizaci spočívající v otevřené výpovědi o tématu, avšak děj přenáší do vzdálených prostředí, ve kterých může na čtenáře působit přijatelněji
- 3) Manifestaci vedoucí k realistické a otevřené prezentaci v současném kontextu, přičemž autor se může a často také hlásí k homosexualitě nebo „*queerness*“

⁹⁶ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 61.

⁹⁷ SEIDL, Jan, pozn. 10, s. 86.

⁹⁸ RÁDL, Otto. *Camera Obscura*. *Přítomnost*. 1932, roč. 9, č. 37, s. 588–592.

Cenzurou a kulturou v Anglii se na stránkách *Přítomnosti* zabývá také Eric Stewart-Tattersal.⁹⁹ Anglické divadlo považuje za nacházející se ve stavu úpadku, představení za průměrná a lístky za drahé. Mnozí tak raději chodí za hudbou. Řešení vidí autor v přijetí inspirace a her z menších klubových divadel. Navzdory obecné nespokojenosti s povděkem glosuje změnu v cenzuře. „*Na legitimním divadle se právě hraje nejčinnější The Green Bay Tree od Mourdanta Shairpa, v níž se po prvé otevřeně rozebírá problém homosexuality.*“¹⁰⁰

V pozdějším článku na téma cenzury Rádl přichází s příkladem liberalizace cenzury na jedné straně, na druhé straně jejího uplatnění. O své homosexuální motivace nepřišla ani postava již zmíněného Tigera Browna z Třígrošové opery. Cenzura ovšem zasáhla ve filmové adaptaci této divadelní hry, ve které vztah Tigera Browna k Mackiemu homosexuální rozměr zcela ztratil.¹⁰¹

Polemika tematizující homosexualitu v kontrastu morálního úpadku a morálního osvobození probíhá na stránkách *Přítomnosti* v říjnu roku 1933. V 41. čísle redakce publikuje polemiku Zdeňka Smetáčka s recenzním textem divadelního kritika, básníka a novináře Antonína Matěje Píši o autobiografii dramatika a spisovatele Andrého Gide, který vyšel v kulturním periodiku *Čin*.¹⁰²

Smetáček se podivuje nad mírou uznání, kterou recenzent projevuje Gideovi navzdory jeho chování, které považuje za nemorální, a rámování Gideova chování konfrontuje se socialistickým světonázorem recenzenta. Diskutovanou částí autobiografie je Gideův pobyt v Alžíru spolu s Oscarem Wildem, v té době již Gideovým blízkým přítelem. Diskutovanou částí autobiografie je scéna, ve které Wilde si při posedávání v arabské krčmě povšiml Gideova zájmu o arabského mladíka a domluvil mu s ním (stejně jako sobě) noc v hotelu.

Toto setkání v Gideovi vyvolalo pocit radosti a osvobození, které Píša oslavuje a vnímá jako vymanění se z puritánských konvencí, které mu byly vštípované v mládí. Gide v interpretaci Píši „*ve jménu svobody a přirozeného svého instinktu vzepře se (...) proti mechanicky uniformující a pokrytecky demoralizující puritánské morálce, překoná pocit kletby a hříchu a s osvobozeným sebevědomím prožívá dychtivé opojení z životní radosti a svobody, z plnosti a rozmanitosti světa a svého já.*“¹⁰³

⁹⁹ STEWART-TATTERSAL, Eric. Anglie a chaos. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 13, s. 204–206.

¹⁰⁰ STEWART-TATTERSAL, Eric, pozn. 99, s. 206.

¹⁰¹ RÁDL, Otto. Dvě „Žebrácké opery“. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 18, s. 281–283.

¹⁰² SMETÁČEK, Zdeněk. Arabský chlapec, André Gide a evropští socialisté. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 41, s. 644.

¹⁰³ SMETÁČEK, Zdeněk, pozn. 102, s. 644.

Zatímco Píša vnímá tento zážitek jako „základ Gideova mravního individualismu“, ¹⁰⁴ Smetáček s takovou interpretací spokojen není a považuje jej spíše za základ Gideova „mravního egoismu“ ¹⁰⁵ a v recenzi vystupuje kriticky vůči Píšově rámování situace. Smetáček tvrdí, že chování vedoucí k pocitu osvobození je v pořádku, pokud nedopadá na jiné lidi a podivuje se, že Píša nevidí za „překonáváním pocitu kletby“ ¹⁰⁶ dopad na konkrétní jednotlivce. Gide se tak stává „apoštolem onoho pojetí svobody, podle kterého je vše dovoleno“. ¹⁰⁷ Svoje rozčarování ale nesměřuje jen k Píšovi, nýbrž k Evropanům celkově, kteří se nezajímají o osud onoho chlapce a to, jak se dostal k prostituci. Konstatuje, že „úchylní lidé jezdí do Afriky, aby se tam ukájeli na arabských chlapcích a evropští socialisté si předkládají jejich zprávy, s vážnou tváří diskutují o jejich individualismu a zajímají se o jejich osvobozující pocity. Arabští chlapci jim při tom jaksi mizejí, stávají se mlhou, abstraktním pojmem, příležitostí, aby mohl geniální spisovatel ukázat svůj znamenitý styl.“ ¹⁰⁸ Ptá se, jestli je třeba vůbec postihovat zneužívání dětí v Evropě, když se lidé nebouří proti zneužívání dítěte barevného.

Píša Smetáčkovu kritiku nenechává bez odpovědi a redakce *Přítomnosti* jeho reakci publikuje ve 43. čísle stejného ročníku. ¹⁰⁹ Smetáček se podle Píši dopouští nepochopení z neznalosti. Kdyby Gide byl oním zastáncem „onoho pojetí svobody, podle kterého je vše dovoleno“, ¹¹⁰ nevěnoval by se kritice soudního a vězeňského systému, nacismu a francouzského koloniálního zřízení. Smetáčkovu reakci označuje za založenou na vytržení několika vět z kontextu a jeho prezentaci Gidea jako člověka, který si vyrazil do Alžíru „aby tam na arabských chlapcích ukázal své úchylné pudy“, ¹¹¹ se ostře vymezuje a dodává, že dosud nečetl nic „nemravněji nepravdivějšího, frivolnějšího a demagogičtějšího, než je tato interpretace Gideova života a díla.“ ¹¹² Smetáček podle Píši nevnímá Gideův život v kontextu dramatického vypořádávání se s vlastní sexuální odlišností ve striktně puritánském prostředí. Do Alžíru Gide nejel za prostitucí, ale jako mladý člověk plný vnitřních rozporů a ocitl se tam v prostředí, ve kterém bylo podle Píši homosexuální chování stejně přijatelné, jako to heterosexuální.

Píša se také vymezuje Smetáčkovu pojetí placeného sexu s mladým chlapcem jako „zneužívání“, zdůrazňuje, že se tak stalo s oboustranným souhlasem a že Gide „nikoho nesváděl, ale sám byl sváděn“ ¹¹³ a z hochů se stávali jeho přátelé. Gideovu výpověď vnímá jako odvážnou a kdyby byl Gide

¹⁰⁴ SMETÁČEK, Zdeněk, pozn. 102, s. 644.

¹⁰⁵ SMETÁČEK, Zdeněk, pozn. 102, s. 644.

¹⁰⁶ SMETÁČEK, Zdeněk, pozn. 102, s. 644.

¹⁰⁷ SMETÁČEK, Zdeněk, pozn. 102, s. 644.

¹⁰⁸ SMETÁČEK, Zdeněk, pozn. 102, s. 644.

¹⁰⁹ PÍŠA, Antonín Matěj. Socialism a arabský chlapec I. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 43, s. 686–688.

¹¹⁰ PÍŠA, Antonín Matěj, pozn. 110, s. 687.

¹¹¹ PÍŠA, Antonín Matěj, pozn. 110, s. 687.

¹¹² PÍŠA, Antonín Matěj, pozn. 110, s. 687.

¹¹³ PÍŠA, Antonín Matěj, pozn. 110, s. 687.

egoistou, jak jej Smetáček označuje, nenapsal by dílo, o kterém by věděl, že přinese tolik kritiky, a které slouží jako podpora „všem tisícům stejného údělu, kteří jsou odsouzeni se uzlostlivě skrývat v přítmi nebo strádat opovržením, mravně trpět na periferii pokrytecké a předsudečné společnosti jen proto, že jejich stejně přirozené sexuální založení jest jiné než většiny ostatních.“¹¹⁴ Své vnímání Gideova života nevidí jako rozporné s myšlenkou socialismu, protože Gideova kniha „zbavuje inverzi nátěru hříšnosti a nepřirozenosti“¹¹⁵ a vykonává tak společenskou službu. Připomíná také, že právě socialisté bojují za lidštější právní podmínky pro homosexuály.¹¹⁶

Gide byl osobou známou, a není se tedy divu, že jeho autobiografie vyvolala společenskou diskuzi. Zdeněk Smetáček se ve své krátce polemice nijak neohrazuje vůči Gideově homosexualitě, problematizuje pouze konkrétní kroky vedoucí Gidea k využívání mladých arabských chlapců pro své potěšení a oslavování tohoto chování jako překonávání společenských konvencí a autentické sebeprojevení vzhledem k možným důsledkům na zneužívané chlapce a k vykořisťovatelské povaze takového jednání.

Z předloženého není jasné, jaký byl věk chlapce, se kterým Wilde zprostředkoval „dostaveníčko“, nicméně Gide o svém poměru k mladým mužům otevřeně píše své autobiografii a ve svých denících se přihlašuje k pederastii.¹¹⁷ Homosexualitě zasvětil také knihu *Corydon*, složenou ze čtyř sokratických dialogů o homosexualitě z pohledu přírodovědeckého, historického, filosofického i uměleckého. Knize přikládal velký význam, což dokládá Gideova předmluva ke knize, ve které ji označuje za své nejvýznamnější dílo.¹¹⁸ Gideův poměr k mladým chlapcům zasahoval do jeho vztahu s manželkou Madeleine. V sedmačtyřiceti letech si Gide našel milence v patnácti letém mladíkovi Marcu Allegretovi a jejich vztah vedl k tomu, že Madeleine spálila svou korespondenci s Gidem a jejich vztah byl dočasně přerušen.¹¹⁹

André Gide se na stránky *Přítomnosti* v souvislosti s homosexualitou dostal znovu v prosinci roku 1936. V článku *Gidovo zklamání z SSSR* popisuje Otto Rádl znepokojení Andrého Gidea, který po návštěvě SSSR konfrontoval své představy s realitou.¹²⁰ Gide byl jedním z šesti desítek osob

¹¹⁴ PÍŠA, Antonín Matěj, pozn. 110, s. 687.

¹¹⁵ PÍŠA, Antonín Matěj, pozn. 110, s. 687.

¹¹⁶ PÍŠA, Antonín Matěj, pozn. 110, s. 688.

¹¹⁷ O'BRIAN, Justin. *The Journals Of Andre Gide Vol II 1914-1927*. 2. New York: Alfred A. Knopf, 1948, s. 247.

¹¹⁸ GIDE, André. *Corydon* [online]. TVM, 2016. [vid. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.greek-love.com/media/PDFs/Gide.Corydon.pdf>, s. 6.

¹¹⁹ CAIRNS, Lucille. Gide's "Corydon": The Politics of Sexuality and Sexual Politics [online]. *The Modern Language Review*. 1996, roč. 91, č. 3, s. 582–596. [vid. 2. 4. 2024]. ISSN 00267937. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/3734086>, s. 592.

¹²⁰ RÁDL, Otto. André Gidovo zklamání ze SSSR. *Přítomnost*. 1936, roč. 13, č. 49, s. 778–782.

pozvaných na pohřeb Maxima Gorkého. Měl příležitost navštívit Moskvu, Leningrad, kolchoz a kolonii mládeže. Gide byl vůči SSSR kritický hned v několika oblastech. Kultuře chybí skutečná kritika, a tak stagnuje, sovětské občany nemají informace o dění ve světě a mají pocit, že nic nemůže fungovat lépe, než právě v jejich domovině. Ani chudoba a společenské třídy nezmizely, duch socialistického progresivismu a rovnostářství je na ústupu. Gide se naopak obává vzniku konzervativní dělnické buržoazie, která bude mít za cíl si udržet své ekonomické výsady: „*O tomto buržoazním duchu v dnešním Rusku svědčí i některé zákony, například zákaz přerušování těhotenství, ačkoli nedostatečné mzdy zamezují založení rodiny, stejně jako přísné tresty, kterými se trestají homosexuální jedince deportací na 5 let.*“¹²¹

Na článek reaguje dopis čtenáře „J. Rv.“ který potvrzuje Gideovo závěry, že v SSSR roste buržoazní duch, maloměstšáckost a mentalita zazobanosti, která nahrazuje budovatelské nadšení a modernizaci. To se projevuje nejen zákazem homosexuality, ale třeba i Stalinovou zmínkou o kouzlu vánočním stromečku, symbolu, který byl v době předchozí považován za symbol zpátečnictví a zbohatlíků nepatřících do dělnické společnosti, ostatně jako celé Vánoce.¹²²

K tématu Gideovy návštěvy SSSR se vrací i autor píšící pod pseudonymem Stultus v článku *André Gide před a po vyhnání z ráje*,¹²³ ve kterém popisuje přijímání Gideovy knihy v zahraničí i Rusku. Knihu považuje za úspěšnou a hraničící se senzací vzhledem k široké společenské diskuzi, kterou vyvolala. Článek se věnuje zejména popisu mediálního pokrytí Gideova pobytu novinami *Pravda*, které bylo vůči Gidovi mimořádně vřelé, což se významně změnilo po publikování knihy. Článek zmiňuje, že právě během Gideova pobytu v Moskvě deník *Pravda* zveřejnil informaci o zákazu potratů „*proti němuž se Gide ve své knize vymezuje stejně prudce, jako proti vysokým trestům, kterými jsou v SSSR stíháni homosexualisté.*“¹²⁴

Politika

Zmínky o homosexualitě se na stránkách zkoumaných médií objevovala nejčastěji ve spojitosti s Německem a po roce 1933 také ve spojitosti s národním socialismem. Význam německého prostředí pro etablování homosexuální identity v moderním slova smyslu byl nastíněn v první části práce. Nástup nacismu a konec Výmarské republiky přinesl značnou změnu poměrů. Navzdory změnám, které homosexuálům či podporovatelům jejich emancipace značně ztížily život, byla homosexualita nadále s Německem a nacismem spojována, a to překvapivě často. Teorii, že nacismus je

¹²¹ RÁDL, Otto, pozn. 120, s. 780.

¹²² J. R. Vánoční stromek – v SSSR. *Přítomnost*. 1936, roč. 13, č. 51, s. 803.

¹²³ STULTUS. André Gide před a po vyhnání z ráje. *Přítomnost*. 1936, roč. 13, č. 52, s. 826–829.

¹²⁴ STULTUS, pozn. 123, s. 827.

s homosexualitou úzce propojen (která ostatně přetrvává pod názvem „Gay Nazi Conspiracy“ do dnešních dnů¹²⁵), přispělo hned několik velkých afér.

Beachy naváhá první dekádu 20. století v Německém císařství nazvat dekadou homosexuálních skandálů.¹²⁶ Praxe veřejného obvinění z homosexuality v této době stála pověst např. hraběte Fridricha z Hohenau nebo průmyslníka Alfreda Kruppa, kterého možná dohnala až k sebevraždě (Krupp zemřel za podivných okolností). Zdaleka největší dosah měla ale aféra dotýkající se nejbližšího přítele císaře Viléma, prince Filipa z Eulenburgu, podle něj obvykle označovaná obvykle jako Eulenburgova aféra. Tato silně medializovaná aféra probíhala mezi lety 1907–1909, spustila lavinu vyšetřování a vedla k poškození pověsti významných osobností. Způsobila také několik sebevražd mezi německými důstojníky. Aféra vedla k veřejnému vnímání armády jako organizace prosáklé homosexualitou, což později prohloubila aféra Ernsta Roehma. Obviňování z homosexuality se po Roehmově aféře stalo nástrojem politického útoku levice na nacisty, jejichž důraz na militarismus a vyloučení žen z veřejného života v kontextu německých skandálů vedly k tomu, že tento druh útoků dopadal na úrodnou půdu.¹²⁷

Roehmův skandál

Hned na počátku 30. let měla na stránkách *Prager Presse* velkou odezvu aféra kolem Ernsta Roehma, vedoucího člena NSDAP a velitele SA, paramilitárního křídla strany.¹²⁸ Roehm nepatřil mezi ty, kteří by se mermomocí vyhýbali možnému spojení s homosexualitou. Ve 20. letech, kdy bydlel v Berlíně, patřil Roehm mezi stálou klientelu slavného podniku Eldorado, známého pro svá drag a travesti vystoupení, která lákala zejména neheterosexuální klientelu. Roehm také patřil do Ligy lidských práv, jedné z organizací bojujících za zrušení § 175, a pravděpodobně odebíral periodika této organizace.¹²⁹

Během svého pobytu v Bolívii, kde se podílel na výcviku armády, udržoval korespondenci s přítelem a homosexuálem Karlem-Guentherem Heimsotem. Upřímné a osobní dopisy se později staly součástí kauzy, kterou odstartovala série článků uveřejněných na předních stranách v sociálně demokratickém *Muenchner Post* na základě informací uniklých od členů NSDAP.¹³⁰ Zůstává

¹²⁵ SCHLATTER, Evelyn. *Yet another historian refutes "Gay Nazi" claim* [online]. Southern Poverty Center. 2011. [vid. 4. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.splcenter.org/hatewatch/2011/08/29/yet-another-historian-refutes-gay-nazi-claim>

¹²⁶ BEACHY, Robert, pozn. 11., s. 830

¹²⁷ MAERHOEFER, Laurie. *Sex and the Weimar Republic. German Homosexual Emancipation and the Rise of the Nazis*. Toronto: University of Toronto Press, 2015. ISBN 978-1-4426-2657-7, s. 156–160.

¹²⁸ B., H. Deutschlands „Retter“ im Zivil. *Prager Presse*. 1931, roč. 11, č. 173, s. 3.

¹²⁹ MAERHOEFER, Laurie, pozn. 127, s. 151.

¹³⁰ MAERHOEFER, Laurie, pozn. 127, s. 150.

paradoxem, že právě sociální demokracie byla hlasitým zastáncem zrušení trestnosti homosexuality. V politickém souboji však bylo potřeba využít cokoli. Poprvé se o kauze na stránkách *Prager Presse* zmiňuje kratičký článek založený na zprávě od berlínského korespondenta ze dne 27. 6. 1931. Dozvídáme se z něj o obvinění Roehma na základě § 175, které proběhlo ještě před publikací zmíněných článků v *Muencher Post*, a o Roehmově žalobě proti periodiku.¹³¹

Aféra na chvíli utichla, ale opět se obnovila s publikací Roehmových dopisů Heimssothovi, které byly zabaveny při policejním vyšetřování a jejich faksimile zveřejněny v pamfletu protinacistického aktivisty a podporovatele SPD Helmuta Klotze v březnu roku 1932, před prvním kolem prezidentských voleb.¹³² *Prager Presse* o útoku na Roehma na stránkách komunistického deníku *Welt am Abend* píše 11. března roku 1932. Večerní svět faksimile také publikuje a obviňuje Roehma z nevhodného sexuálního chování k mladým členům SA. „*Vedení komunistů tvrdí, že berlínské vedení národně socialistické strany se skládá ze sexuálních delikventů*“ (překlad autora).¹³³

V *Prager Presse* se psalo o reakci generála Ludendorffa na Roehmův skandál v dubnu roku 1932. Ludendorff na základě faksimilii Roehmovy korespondence kritizuje Hitlera, že navzdory tomu, že o Roehmově homosexualitě ví od roku 1929, dosud jej kryje. „*Je známo, že všichni, kdo mají patologickou náklonnost k vlastnímu pohlaví, jsou nazýváni třetím pohlavím. Jak významný je tedy název třetí říše pro Hitlerovu stranu?*“ (překlad autora), ptá se Ludendorff na závěr.¹³⁴

Klotz se svým jednáním přirozeně dostal do hledáčku národních socialistů. O jeho napadení zástupci NSDAP v kavárně Reichstagu, kde se měl setkat s poslanci za SPD, informuje *Prager Presse* v květnu roku 1932. Útok vedl k přerušení právě probíhajícího jednání a čtyřem poslancům za NSDAP bylo za jejich podíl na napadení Klotze zakázáno účastnit se zasedání sněmu na maximálních možných třicet dní. Mezi vykázanými byl i Roehmův zástupce Edmund Heines,¹³⁵ jenž, jak ukáže následující kapitola, byl sám spojován s homosexualitou.

Homosexualita v nacistickém Německu

V 21. čísle *Přítomnosti* z roku 1933 anonymní autor v článku *Emigrant se dívá na Německo* popisuje historické souvislosti, které vyvrcholily převzetím moci nacisty.¹³⁶ To pro autora bylo přirozeným důsledkem ekonomické i společenské nestability Výmarské republiky. Text konstatuje, že revoluce

¹³¹ B., H. pozn. 128, s. 3.

¹³² MAERHOEFER, Laurie, pozn. 127, s. 158.

¹³³ B., H. Hitlers Stabschef homosexuell?. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 72, s. 3.

¹³⁴ B., H. Ludendorff: „Fort mit Hitler!“. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 112, s. 2.

¹³⁵ B., H. Der Ueberfall. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 132, s. 2.

¹³⁶ NĚMECKÝ EMIGRANT. Emigrant se dívá na Německo. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 21, s. 324–326.

musela přijít, ale jak přišla a kdo ji vedl, „to jest hanbou a potupou německého lidu“.¹³⁷ Hitlera označuje za polovzdělaného a ve světě neorientovaného člověka a kritický je také k lidem, kterými se obklopil. Jako prvního jmenuje „odporného, mravně i duševně zchátralého hejtmana Röma“.¹³⁸ Vůdce je „obklopen kruhem společnosti zamořené homosexualitou“ a „bezmocným otrokem podobných lidí, jako jest Röm, hrabě Dürckheim, Heines, Baldur von Schirach, vyděrač Streicher, morfinista Goring“.¹³⁹ Těmto lidem autor přisuzuje „zženštilou hysterii a pervezní brutalitu“ a zmiňuje, že státní převrat byl uspořádán „pod vedením chorobných, deklasovaných a degenerovaných lidí (...)“.¹⁴⁰

Vnímání Hitlerova okolí jako zamořené homosexualitou, případně označování Goeringa jako závislého na morfinu bylo podporováno zejména komunistickou antifašistickou propagandou, jejímž vyvrcholením byla *Hnědá kniha o požáru říšského sněmu a Hitlerově teroru*. Kniha spojující různé více či méně pravdivé informace hodící se k politickému útoku na nacisty, byla napsána kolektivem levicově orientovaných autorů v srpnu roku 1933 v Paříži (požár říšského sněmu proběhl na konci února 1933) a její vydání bylo doprovázeno mezinárodní kampaní a tiskovou konferencí s jediným cílem – využít díla a rozruchu kolem něj k maximální diskreditaci nacistického režimu, úhlavního nepřítele komunistů.¹⁴¹ Zajímavostí je, že jedním ze spoluautorů a aktérů kampaně kolem knihy byl také Otto Katz, novinář a komunistický agitátor, který se navrátil do Československa v roce 1946 a působil jako vedoucí zahraničního oddělení *Rudého práva* až do doby, kdy byl obžalován, odsouzen a popraven v rámci vykonstruovaného procesu s tzv. „protistátním spikleneckým centrem“ kolem Rudolfa Slánského.¹⁴²

Hlavní tezí knihy bylo přesvědčit veřejnost, že požár Reichstagu byl událostí tajně realizovanou nacisty s cílem posílit svou moc a zbavit se politických oponentů, zejména sociálních demokratů a komunistů. V tomto cíli byla *Hnědá kniha* úspěšná a výrazně ovlivnila nejen veřejné mínění, ale i odbornou debatu, a to až do 60. let, kdy se vlivem série reportáží Fritze Tobiase většina historiků přiklonila k teorii, že na místě zatčený Martinus van der Lubbe byl jediný, nikým neřízený pachatel.¹⁴³ V průběhu 21. století ale debaty ožily a otázku, zda van der Lubbe skutečně mohl zapálit říšský sněm

¹³⁷ NĚMECKÝ EMIGRANT, pozn. 136, s. 325.

¹³⁸ NĚMECKÝ EMIGRANT, pozn. 136, s. 325.

¹³⁹ NĚMECKÝ EMIGRANT, pozn. 136, s. 325.

¹⁴⁰ NĚMECKÝ EMIGRANT, pozn. 136, s. 326.

¹⁴¹ RABINBACH, Anson. Staging Antifascism: “The Brown Book of the Reichstag Fire and Hitler Terror”. *New German Critique* [online]. Duke University Press, 2008, vol. 35, no. 103, 2008, s. 97–126 [vid 6. 4. 2024]. ISSN 0094033X. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27669222>

¹⁴² RABINBACH, Anson, pozn. 141, s. 106.

¹⁴³ EVANS, Richard J. The Conspiracists. *London Review of Books* [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v36/n09/richard-j.-evans/the-conspiracists>

sám, otevřel zejména historik Benjamin Carter Hett. K přesvědčivému vyvrácení teorie osamocené pachatele však dosud nedošlo.¹⁴⁴ Pokračující zájem mimo jiné vedl k exhumaci těla van der Lubbeho s cílem ověřit, zdali byl pod vlivem psychoaktivních drog, jak někteří historici předpokládají vzhledem k jeho apatickým projevům při soudu, který jej odsoudil k trestu smrti.¹⁴⁵ Výsledky exhumace se mi bohužel nepodařilo dohledat (je možné, že v době psaní této práce ještě nejsou publikovány).

Co se požáru Reichstagu týče, *Hnědá kniha* předkládá následující teorii. Van der Lubbe, mladý Nizozemec s vazbami na komunistickou stranu, které z něj dělaly ideální cíl pro svalení odpovědnosti za požár Reichstagu na komunisty jako celek, byl homosexuál. Skrze Roehmovu „kuplíře“, naturalizovaného Skota George Bella, se van der Lubbe seznámil s Roehmem, stal se jedním z jeho milenců, a byl tak uveden do národně socialistických kruhů. Postupně se proti komunistům začal vymezovat, až se v roce 1932 stal oddaným fašistou. „*Homosexuální vztahy van der Lubbeho k nacionálněsocialistickým vůdcům, jeho materiální odvislost od nich učinily ho poslušným a povolným vůči žhářům*“,¹⁴⁶ a to do takové míry, že se nechal přesvědčit k tomu, aby se přiznal k zapálení Reichstagu a popřel jakékoli vazby na nacisty, tvrdí *Hnědá kniha*. Poháněn měl být ješitností a přesvědčením, že je vyvolen k velkému činu.¹⁴⁷ Skutečnými autory plánu měli být Josef Goebbels, který byl mozkiem operace, a Goering, který instruoval členy SA vedené Edmundem Heinesem, zástupcem Ernsta Roehma, aby prošli z jeho prezidentské rezidence (Goering byl v té době předsedou Říšského sněmu) tajnou chodbou do budovy Říšského sněmu a donesli tam materiál nutný k zapálení budovy.¹⁴⁸

Tvrzení o van der Lubbovově homosexualitě se objevuje na stránkách *Prager Presse*, podle kterého je považován za vinného na základě následujících důkazů:

- „a) byl homosexuálem.
- b) obdivoval fašismus,
- c) měl sklony k anarchoindividualismu,
- d) měl odpor ke každému, zejména komunistickým odborům,
- e) byl ovlivnitelný a využitelný jako nástroj.“¹⁴⁹

¹⁴⁴ EVANS, Richard J., pozn. 143.

¹⁴⁵ OLTERMANN, Philip. ‘Blind chance’ or plot? Exhumation may help solve puzzle of 1933 Reichstag blaze [online]. *The Guardian*. 2023 [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2023/feb/26/blind-chance-or-plot-exhumation-may-help-solve-puzzle-of-1933-reichstag-blaze>

¹⁴⁶ *Hnědá kniha o požáru říšského sněmu a hitlerově terorů*. Praha: Nakladatelství Karel Borecký, s. 61.

¹⁴⁷ *Hnědá kniha o požáru říšského sněmu a hitlerově terorů*, pozn. 146, s. 117.

¹⁴⁸ *Hnědá kniha o požáru říšského sněmu a hitlerově terorů*, pozn. 146, s. 112–120.

¹⁴⁹ AL. London: Unschuld!“. *Prager Presse*. 1933, roč. 13, č. 258, s. 1.

Důkazem mělo být vyšetřování mezi jeho známými v Nizozemsku. Reportáž z druhého dne procesu uvádí, že van der Lubbe byl psychiatrem shledán zdravým. Homosexualita se objevuje v otázce na vyšetřovatele, který měl zkoumat podrobnosti o životě obžalovaného v Nizozemsku. Podle vyšetřovatele Heisiga byl van der Lubbe známý jako komunista, ale neexistují důkazy o jeho homosexualitě, jež uvádí *Hnědá kniha*, na základě které se ptá Dr. Sack, obhájce také obviněného (a následně osvobozeného) komunisty Ernsta Torglera.¹⁵⁰

Autor nemůže vědět, že „zhýralého Rohma“ a Heinese se o rok později Hitler zbaví v rámci Nocí dlouhých nožů a že homosexuálové se stanou jednou ze skupin, která bude systematicky vyvražďována v soukolí holokaustu. Přesto se dalšímu spojování homosexuality a nacismu nevyhneme ani po eliminaci nejviditelnějšího homosexuála mezi nacisty.

Noc dlouhých nožů je označení pro čistku ve vedení NSDAP, zejména v řadách vedení paramilitárního křídla strany SA, a dalších Hitlerových oponentů, která se odehrála 30. června 1934.¹⁵¹ Událost se ve spojení s nacisty dostává na přední stránku *Prager Presse* hned 1. července, kdy redakce publikovala sérii článků obsahujících seznam nejvýznamnějších zavražděných a pokus o vysvětlení akce.¹⁵² Jeden z nich s odvoláním na svědky popisuje zatčení Roehma a Heinese v bavorském Bad Wiessee a zmiňuje, že přítomní se stali svědky „*nestydaté scény*“, když našli Heinese s homosexuálním mladíkem v posteli naproti místnosti, kde pobýval Roehm.¹⁵³

Nad důvody pro tuto čistku se na stránkách *Přítomnosti* zamýšlí František Peroutka ve svém úvodním textu.¹⁵⁴ Tento den podle autora vyvolal zděšení svou brutalitou, odhalil povahu režimu a může být zlomovým v dalším směřování Německa. Peroutka se odmítá spokojit s vysvětlením, že ti, „*kteří ještě před týdnem žili, byli dnes mrtvi jen poněvadž jsou homosexuelní a hýřilové (...)*“,¹⁵⁵ nebo že plánovali vzpouru, což ilustruje tím, že zatýkání probíhalo v posteli nebo na cestě na dovolenou, tedy v situacích, které vzpouře (alespoň v její realizační fázi), neodpovídají. Peroutka dochází k závěru, že se jednalo o preventivní vraždění nepohodlných s cílem eliminovat nespolehlivé síly, které svojí početností zatěžují státní kasu.¹⁵⁶

Zásahu proti Roehmovi a SA se týká i článek autora pod pseudonymem Occidentalis, publikovaný

¹⁵⁰ AL, pozn. 149.

¹⁵¹ Night of the Long Knives. *Britannica* [online]. 2024 [vid. 6. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Night-of-the-Long-Knives>

¹⁵² *Prager Presse*. 1934, roč. 14., č. 177.

¹⁵³ SI. Wie Hitler den Putsch niederschlug. *Prager Presse*. 1934, roč. 14, č. 177, s. 2.

¹⁵⁴ PEROUTKA, Ferdinand. Požirají se.... *Přítomnost*. 1934, roč. 11, č. 28, s. 433–435.

¹⁵⁵ PEROUTKA, Ferdinand, pozn. 154, s. 434.

¹⁵⁶ PEROUTKA, Ferdinand, pozn. 154, s. 434.

v 51. čísle *Přítomnosti* z roku 1935.¹⁵⁷ V rozsáhlém článku o korupci zejména v oblasti médií a v tabákovém průmyslu autor konstatuje, že případy odhalování korupce jsou zcela v Hitlerově politické režii. Významné postavy účastníci se korupce musí zůstat čisté, zato u menších hráčů lze odhalení korupce využít „jako prostředek k odstranění nežádoucích živlů, zatímco neskýtá ani nejmenších obtíží neodhaliti skutečnou korupci“.¹⁵⁸ Hitlerovo tažení proti korupci považuje autor za stejné povahy, jako tažení proti homosexuálům, tedy jako zástupný důvod pro potlačení vnitrostátní opozice a lidí ohrožujících Hitlerovu pozici.

S reflexí událostí 30. června přichází také *Prager Presse* z 22. 7. 1934. Rozebírá se zde zlom, který s eliminací části představitelů režimu přišel a který podle autora může stát u konce národně socialistického režimu.¹⁵⁹ Událost zasazuje do širší krize důvěry v režim, která byla zvýrazněna odhalením, že „SA a jejich vedení bylo v rukou homosexuálních zhýralců, prostopášníků a dokonce zrádců.“¹⁶⁰ (překlad autora). Autor zvažuje, co se stane s SA, které ztratilo svého představitele, ale nezmizelo, a odhaduje, že zlom se může ukázat jako významnější, než samotné převzetí moci nacisty o rok dříve.

V *Přítomnosti* píše Walter Tschuppi o fenoménu tzv. fémových vražd a poukazuje na jejich obnovení a nárůst v nacistickém Německu.¹⁶¹ Označení fémové vraždy odkazuje k fémovým soudům, utajeným soudním líčením nemajícím legitimitu, ve kterých zasedali anonymní přísedící z řad šlechticů. Pojem fémové vraždy se pak používá pro sérii politicky orientovaných vražd vykonaných nacionalisticky orientovanými skupinami zejména ve dvacátých letech 20. století v Německu.¹⁶²

Autorem popisované fémové vraždy měly své kořeny v jednotkách Freikorps. Část vojáků rozpuštěné armády byla přiřazena do tzv. pracovních pospolitostí napříč Německem. Pracovní pospolitosti podle autora „byly zřídla spiknutí, plánů na atentáty a revolučních kroužků“.¹⁶³ Dařilo se v nich vrahům a dalším kriminálníkům a byly v nich „uzavírány mezi homosexuelními lidmi svazky krve a lásky“,¹⁶⁴ což vysoká byrokracie trpěla a veřejnosti unikalo až do Kappova puče v roce 1920. „Z kruhu těchto nezákonných vojáků se formovaly svazky neřestného, romantického, erotického druhu mezi lidmi, kteří po léta bojovali bok po boku v zákopech a kteří zažili mnohaměsíční dobrodružství ve Slezsku,

¹⁵⁷ OCCIDENTALIS. Korupce ve Třetí říši. *Přítomnost*. 1935, roč. 12, č. 51, s. 809–812.

¹⁵⁸ OCCIDENTALIS, pozn. 157, s. 810.

¹⁵⁹ N. Die Wende des Nationalsozialismus. *Prager Presse*. 1934, roč. 14, č. 197, s. 3.

¹⁶⁰ N., pozn. 159, s. 3.

¹⁶¹ TSCHUPPIK, Walter. Technika fémové vraždy. *Přítomnost*. 1935, roč. 12, č. 7, s. 97–99.

¹⁶² HOFMANN, Ulrike Klaudia. *Fememorde* [online]. Historisches Lexikon Bayerns. 2006 [vid 8. 4. 2024].

Dostupné z: <https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Fememorde>

¹⁶³ TSCHUPPIK, Walter., pozn. 161, s. 98.

¹⁶⁴ TSCHUPPIK, Walter., pozn. 161, s. 98.

v *Klajpedě, Litvě a Porúří*.¹⁶⁵

Poválečné maennerbundy autor prezentuje ve zjevně negativním duchu. Potkává se z nich zločinnost, neřestná sexualita a podvracení stability Výmarské republiky. Homosexualita je jedním z prvků spojujících vojáky a vyčleňujících je z poválečné společnosti, kterou svými činy podkopávají, a které společně vytvářejí základ pro politicky motivované vraždy.

Ve stejném ročníku se v *Přítomnosti* objevuje další článek Waltera Tschuppika související s homosexualitou.¹⁶⁶ Jmenuje se *Intimní stránka hitlerismu* a Tschuppik jej otevírá odkazem na Freudovu teorii a poukazuje na údajně dobře známou souvislost mezi „*politickými psychosami mas a pohlavními vzněty nejružnějšího druhu*“.¹⁶⁷ Nástup Hitlera podle něj nejde interpretovat bez přihlédnutí k této spojitosti.

Ve své exkurzi do dějin hitlerismu v kontextu sexuální morálky se Tschuppik vrací do 18. století a Prusko popisuje jako stát, v jehož elitách se mísila striktní, prudérní protestantská morálka, která vedla k pokrytectví, nebo k potlačení a posunutí sexuálního pudu do abnormality a zvrácenosti. Protestantská morálka ale nebyla přijímána stejně ve všech vrstvách společnosti. Zatímco ve společnosti vyšší a mezi vojáky bylo její překračování běžné, ve své striktnosti dopadala pouze na zchudlé měšťany a sedláky. „*Blahobytní a bohatí lámali mravní závory, v kasárnách byla homosexualita a sodomie (...), jen zchudlému stavu měšťanů a sedláků se ukládala nejpřísnější, puritánská újma*“.¹⁶⁸ Německý důstojnický sbor je podle něj „*silně nakažen homosexuálně*“,¹⁶⁹ což odhalila Eulenburgova aféra, zároveň ale policie chytala stejnopohlavní páry ve veřejných parcích.

Tento „*falešný mravní pathos*“¹⁷⁰ měl podle autora rozporuplné důsledky. V době před první světovou válkou vedl k prosazení podivuhodně cudné módy, ve které nesměla být ženám viděna lýtka a v lázních bylo potřeba se koupat v koupacím oděvu. Zároveň však autor odkazuje na statistiku politika za SPD Augusta Bebela, podle které docházelo k růstu prostituce, a při srovnávání Paříže, Němci vnímané jako metropole, která je „*Mekkou všech, kdo žíznili po zábavě*“,¹⁷¹ a Berlína, dochází k závěru, že Paříž je městem mravnějším. Poukazuje při tom na to, že už na konci 19. století je Berlín „*největším homosexuálním střediskem světa*“.¹⁷²

¹⁶⁵ TSCHUPPIK, Walter., pozn. 161, s. 98.

¹⁶⁶ TSCHUPPIK, Walter. *Intimní stránka hitlerismu. Přítomnost*. 1935, roč. 12, č. 11, s. 170–173.

¹⁶⁷ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 170.

¹⁶⁸ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 170.

¹⁶⁹ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 171.

¹⁷⁰ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 170.

¹⁷¹ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 171.

¹⁷² TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 171.

Po válce pak dle Tschuppika došlo ke konci pokrytectví a skrývané tendence se ukázaly v plném světle. „*Znásilněná žádostivost pohlavní se utíkala do starých podzemních kanálů homosexuality, pohlavní rafinovanosti, tribadie, tajných nevěstinců, prostituce, pestrých neřestí, flagelantismu, sadismu a masochismu.*“¹⁷³ Mezi emancipovanými ženami se častěji objevovala tribadie a sappismus nejen kvůli nedostatku mužů zapříčiněných smrtí či zraněními ve válce, ale i pádem zábran. O erotice mezi muži na frontě podle Tschuppika existuje „*rozsáhlá vědecká literatura.*“¹⁷⁴ Na základě homosexuálních kamarádkých svazků byla vybudována i řada politických skupin, ve kterých se následně začaly plánovat fémové vraždy.

Sexuální základ viděl Tschuppik i u fascinace ženami Hitlerem. „*Pach krutosti a pomsty*“¹⁷⁵, který obestírá národní socialisty, se objevuje u některých forem sexuální abnormality, a právě to podle něj vysvětlovalo, proč se Hitlerovi vrhaly ženy k nohám nebo se praly o hrníček, ze kterého pil kávu, a obecně se projevovaly hystericky.

Homosexualita v nacistickém hnutí ženy neodrazovala, ba naopak je přitahovala. Nebyla totiž spojená s femininitou, ale dráždila svou chladností a tajemností uniformovaných mužů sdružených v Maennerbundu. Zároveň však Tschuppik vnímá rozdíl mezi homosexualitou jako orientací a homosexuálním chováním a naznačuje, že homosexuální chování bylo běžné, ale skutečných homosexuálů byla jen část. „*Ostatně byli v SS toliko jedinci vysloveně homosexuální, druhá část byla pasivně k dispozici, většina byla bisexuální nebo normální.*“¹⁷⁶

Rozklad společenských konvencí se podepsal na sexuálním osvobození zejména mladé generace, které „*je zcela logicky v souhlase s mnoha ostatními národně socialistickými ideami, které tíhnou k úplnému rozkolu s opatrnějšími tradicemi.*“¹⁷⁷ Tento jev je spojen se syrovostí a nehorázností, se kterou Hitlerova mládež mluví o sexuálních otázkách. Pro ilustraci této syrovosti autor cituje dotaz vedoucího tábora Hitlerovy mládeže jejímu vedení, autorem citovaného z knihy *Masová psychologie fašismu* od Wilhelma Reicha. Tazatel se v něm ptá, jakou ze čtyř cest se má mládež vydat v otázce pohlavního života. Nastiňuje čtyři možnosti.

- 1) Zdrženlivost
- 2) Sebeúkoj
- 3) Homosexuální styky mezi mládeží s dodatečnou otázkou, zdali se má mládež ukájet

¹⁷³ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 171.

¹⁷⁴ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 172.

¹⁷⁵ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 172.

¹⁷⁶ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 172.

¹⁷⁷ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 173.

„vzájemnou onanií nebo souloží v řiti?“¹⁷⁸

- 4) Heterosexuálními otázkami s dodatečnými otázkami o kontrole porodnosti a o tom, v jakých prostorech a při jakých příležitostech se tomu má dít.

Podle Tschuppika „*sotva lze nazvat čerstvou věcnost tohoto projevu jinak, než barbarskou.*“¹⁷⁹ Je třeba dodat, že Reich svou knihu publikoval v roce 1933 a dopis tedy musí pocházet z doby dřívější. Již roku 1935, několik měsíců po vydání článku, se trestní postih homosexuality v nacistickém Německu zpřísnil.

K Výmarské republice a zejména prostředí Berlína se na stránkách *Přítomnosti* vyjadřuje také Willy Haas, filmový kritik, který v Berlíně pobýval do nástupu Hitlera na post kancléře.¹⁸⁰ Kromě popisu bujícího filmového průmyslu se věnuje i důsledkům poválečné inflace a nezaměstnanosti související s velkou hospodářskou krizí. Část článku věnuje i berlínskému nočnímu životu. Berlín Haas vnímal jako „*nevšedně nevkusný, hrubý a brutální*“,¹⁸¹ a to zejména hlediska míry, do jaké byla prostituce veřejně prezentována. Vzpomíná na nezaměstnané ženy spící na ulicích a vysoký počet „*volavek*“, které směřovaly klientu do množství podniků. „*Snášet berlínskou erotiku nebylo snadné. Spoustami beztvareho masa podobala se spíše dobytčímu trhu a byla provinciální v nejstrasnějších slova smyslu.*“¹⁸²

Haas si také všímá mimořádné viditelnosti homosexuálů ve veřejném prostoru. „*Všude, v kavárnách a restauracích, seděli pojednou i za bílého dne charakterističtí starší pánové, nadmíru pečlivě oholení, načesání a vyfintění, trochu napudrovaní a nalíčení, s pestrými kravatami, a proti nim mladí silní chlapci, proletáři, červení jako kohouti samou pýchou a rozpaky ze vznešeného prostředí (...)*“¹⁸³ Na základě svého pozorování dochází k pocitu, že „*z dvacíti pánů alespoň jeden nezbytně je homosexuální*“. Haas však kromě této, městské a viditelné podoby homosexuality píše i o podobě druhé, skryté v mužských spolcích „*od předválečného hnutí mládeže až po SA*“,¹⁸⁴ které kultivují heroické pojetí života podobné antickému Řecku. Zmiňuje, že tuto skrytou formou popsal Hans Blueher a že „*tato vojensky přioděná forma (homosexuality, pozn. autora práce) jako čerta nenávidí a pronásleduje formu velkoměstskou, berlínkou, otevřenou, konstituující ,hříšný Babylon.*“¹⁸⁵

¹⁷⁸ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 173.

¹⁷⁹ TSCHUPPIK, Walter, pozn. 166, s. 173.

¹⁸⁰ HAAS, Willy. Za třináct let z Prahy do Prahy. *Přítomnost*. 1936, roč. 13, č. 11, s. 167–170.

¹⁸¹ HAAS, Willy, pozn. 180, s. 169.

¹⁸² HAAS, Willy, pozn. 180, s. 170.

¹⁸³ HAAS, Willy, pozn. 180, s. 170.

¹⁸⁴ HAAS, Willy, pozn. 180, s. 170.

¹⁸⁵ HAAS, Willy, pozn. 180, s. 170.

Z Haasova popisu vyvstává obraz dvojí homosexuality. Homosexuality liberální, městské, překračující genderové normy ve vzhledu i chování v protikladu s homosexualitou spjatou s vojenským prostředím, maskulinní a ovlivněnou antickými způsoby. Haas tak připomíná dichotomii v hnutí sexuální emancipace, která je patrná již v různosti pojmání homosexuality v díle Ulrichse a Kertbenyho, nebo později Hirschfelda a Branda.

Negativní vývoj pro homosexuály po převzetí moci nacisty začne být nedlouho poté patrný i na stránkách zkoumaných médií. V *Prager Presse* se od roku 1934 objevují zprávy o zotřívání perzekuce homosexuálů v Německu a zpřísnění postihů u trestného činu podle § 175.¹⁸⁶ Článek z 29. prosince 1934 informuje o vlně zatýkání členů sociální demokracie a komunistů, ale také lidí pohybujících se v homosexuálních kruzích. Podle článku se nepotvrdilo, že by zatýkání v homosexuálních kruzích souviselo s událostmi 30. června, jak se předpokládalo vzhledem k tomu, že do těchto kruhů patřil Roehm. Zatčeno bylo asi tři sta lidí v Berlíně a čtyři sta mimo, včetně významných postav kulturní scény a dvaceti členů Hitlerovy mládeže. Někteří ze zatčených byli ale brzy propuštěni. O případech stíhání mezi mladými dle § 175 mezi mladými v Severním Porýní – Vestfálsku, které se vrší do děsivých počtů, píše *Prager Presse* opět v srpnu roku 1936.¹⁸⁷

Jednou z diskutovaných osobností, která se kvůli homosexualitě stala vyhnancem, byl německý běžec a vícenásobný světový rekordman Otto Pelzer. O Pelzerově zatčení a odsouzení na dva a půl roku se zmiňuje *Prager Presse* v červnu roku 1935.¹⁸⁸ O dalším osudu Pelzera se již *Prager Presse* nezmiňuje, ale je známo, že byl předčasně propuštěn těsně před konáním olympiády v Mnichově na základě slibu, že se nebude sportu nadále věnovat. To však Pelzer nedokázal, zatčen byl opět v roce 1937 a následně pobýval v Dánsku, Finsku a Švédsku. Na základě záruk, že proti němu nebude veden další soud, se vrátil v roce 1941 zpět do Německa, ovšem záruky nebyly naplněny a Pelzer skončil v koncentračním táboře Mauthausen. Ten přežil, ovšem Západní Německo neuznalo utrpení homosexuálních přeživších holokaustu. Pelzer se tak ani po válce se necítil v Německu vítán a po rozporech se sportovním svazem mu bylo zakázáno věnovat se trenérské činnosti, což vedlo k jeho úspěšné kariéře trenéra v Indii.¹⁸⁹

Prager Presse zmiňuje také zatčení vedoucího protokolu, diplomata Herberta Mumma von Schwarzenstein, který měl být přistižen „*inflagranti*“ při homosexuálním pohlavním styku a odvečen

¹⁸⁶ K. 10 Jahre Zuchthaus fuer Homosexualitaet. *Prager Presse*. 1935, roč. 15, č. 180, s. 7.

¹⁸⁷ A. Die Verhaftungen im Reich. *Prager Presse*. 1934, roč. 14, č. 353, s. 1.

¹⁸⁸ REDAKCE. Dr. Pelzer – zweieinhalb Jahre Gefaengnis. *Prager Presse*. 1935, roč. 15, č. 165, s. 7.

¹⁸⁹ PEARS, Tim. Otto the strange: The champion who defied the Nazis. [online]. *The Guardian*. 2008 [vid 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/sport/2008/jun/29/olympicgames>

do koncentračního tábora.¹⁹⁰ Pozdější zprávy o Mummově osudu na stránkách *Prager Presse* nejsou k nalezení a na základě jiných zdrojů se jeví jako nepravděpodobné, že byl Mumm skutečně přistižen při činu. Byl totiž zproštěn obvinění, udržel se v diplomacii a jako oponent režimu byl znovu zatčen pro svou odbojovou činnost v roce 1942 a popraven těsně před koncem války.¹⁹¹

V roce 1936 se *Prager Presse* táže na osud Gustava Gruendse, uměleckého ředitele pruského státního divadla, a vznáší otázku, jestli není internován v koncentračním táboře. Gruends je podle článku kontroverzní osobou a v berlínských kruzích se o jeho homosexualitě běžně mluví. Případ osobně sledoval i Adolf Hitler, u kterého se za Gruendse přimlouval Hermann Goering.¹⁹² Díky jeho podpoře a krytí se Gruends v roli uměleckého ředitele udržel až do konce války, čemuž napomohla Goeringova práce na deeskalaci mediálních kauz týkajících se Gruendsovy homosexuality.¹⁹³

Kauza Heinze Ruthy

Kauza Heinze Ruthy, českého Němce, významného člena SdP, mládežnického vůdce a neoficiálního sudetoněmeckého ministra zahraničí, byla podle historika Marca Cornwalla největším homosexuálním skandálem meziválečného Československa.¹⁹⁴ Ruthův pozoruhodný život byl v říjnu roku 1937 narušen obviněním podle § 129 b) a zatčením. Na začátku listopadu pak Rutha ve vazební věznici spáchal sebevraždu oběšením.¹⁹⁵ Aféra s ním spojená ve společnosti silně rezonovala a vedla k řadě menších afér a k odsouzení nebo emigraci několika dalších osob.¹⁹⁶

O Ruthově případu, ale také o spojení homosexuality a fašismu píše Josef Krejčí na stránkách *Přítomnosti* z října roku 1937.¹⁹⁷ Krejčí začíná svůj článek otázkou, co je to mužství. Mužství charakterizuje skrze vlastnosti jako jsou např. přístnost, násilnictví, odpor k něžným a sladkým radostem života nebo opovrhování soucitem, téměř jako kdyby popisoval vlastnosti ideálního vojáka. Tyto vlastnosti ale neglorifikuje, naopak. Zdravý člověk tyto vlastnosti odmítá, protože se jedná o vlastnosti nepřátelské k životu, protože vedou k válce, smrti a záhubě. „*Kdo oslavuje mužství, je*

¹⁹⁰ HT. Eine Affäre in der Wilhelmstraße. *Prager Presse*. 1935, roč. 15, č. 39, s. 1.

¹⁹¹ ZINN, Alexander. *Herbert Mumm von Schwarzenstein* [online]. Rosa Winkel - Die Verfolgung Homosexueller im Nationalsozialismus. 2017 [vid. 16. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.mumm.rosa-winkel.de/>

¹⁹² K. Gustav Gruendgens im Konzentrationslager? *Prager Presse*. 1936, roč. 16, č. 109, s. 2.

¹⁹³ ZINN, Alexander, pozn. 182.

¹⁹⁴ CORNWALL, Mark. *Čertova zed': život a smrt Heinze Ruthy*. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3205-8, s. 327.

¹⁹⁵ CORNWALL, Mark, pozn. 194, s. 27.

¹⁹⁶ CORNWALL, Mark, pozn. 194, s. 358

¹⁹⁷ KREJČÍ, Josef. Triumf mužství. *Přítomnost*. 1937, roč. 14, č. 42, s. 669–671.

životu nepřátelský (...). Mužství vzniká z nepřátelství k životu, a ústí v něm. ¹⁹⁸

Na základě této charakterizace mužství vidí Krejčí homosexualitu, která podle něj stojí na glorifikaci mužství, jako závažný společenský problém. Na úrovni jedince se sice vyjadřuje liberálně - homosexuální muž má právo jednat tak, aby neomezoval svobodu jiných a soukromé záležitosti homosexuálů svobodně se stýkajících jsou jejich osobní záležitostmi ležící mimo sféru veřejného života. Zároveň však vyjadřuje názor, že homosexualitu nelze vnímat jako rovnocennou životní formu, protože je „*téměř vystoupením z přírody, tedy nepřátelská životu.*“ ¹⁹⁹

Oproti soukromému životu homosexuálů, který dokáže tolerovat, se vyjadřuje ostře proti toleranci homosexuálních organizací. Takové skupiny jsou ohrožením, jakýmsi spikleneckým centrem, ve kterém se homosexuálové vzájemně potvrzují, což vede k „*vědomí, že jsou lepší a jsou povoláni vládnouti.*“ ²⁰⁰ Spolky homosexuálů vzhledem k udržování svého tajemství žijí ve stěhu, obklopeny nepřáteli, což v prostředí stejně smýšlejících vytváří pospolitost negativně naladěnou vůči okolnímu světu.

Pro své nepřátelské naladění k životu a zamilování do smrti pak tyto spolky mohou negativně ovlivnit celou společnost. Zvláště náchylní k ovlivnění jsou mladí, ke kterým jsou homosexuální přitahováni sexuální pudem, které „*utvářejí tito (homosexuální) vůdcové mládeže ke svému obrazu.*“ ²⁰¹

„*Není po předchozí úvaze naprosto zřejmé, že a proč je fašismus spojen s homosexualitou?*“ ²⁰² ptá se Krejčí řečnický na začátku poslední části své úvahy. Fašismu je vlastní životní styl mužství, stejně tak, jako homosexuálům, kteří „*se cítí neodolatelně přitahováni fašismem.*“ ²⁰³ Krejčí si je vědom, že Noc dlouhých nožů vedla k zabití nejvýraznějšího homosexuála v nacistickém hnutí, Ernsta Roehma, ovšem vykládá to jako akt mocenský, nijak nespojený s Roehmovou homosexualitou. Odmítavá rétorika fašistů vůči homosexuálům je podle Krejčího jen úhybný manévr, snažící se zastít zjevné spojení těchto dvou fenoménů. Jako podpůrný argument přidává, že kdyby skutečně fašisté měli odpor k homosexuálům, netolerovali by Ruthu a jemu podobné (zmiňuje např. Waltera Rohna, člena SdP a taktéž odsouzeného v dozvuku Ruthovy aféry). Mužské spolky, tzv. Maennerbundy, jsou pro autora nepřehlédnutelnou součástí fašistického života. „*Co jiného, než vědomá nebo potlačená homosexualita je všechna ta vášeň pro armádu, ta nepopsatelná ješitnost při vybírání a oblékání*

¹⁹⁸ KREJČÍ, Josef, pozn. 197, s. 669.

¹⁹⁹ KREJČÍ, Josef, pozn. 197, s. 670.

²⁰⁰ KREJČÍ, Josef, pozn. 197, s. 670.

²⁰¹ KREJČÍ, Josef, pozn. 197, s. 670.

²⁰² KREJČÍ, Josef, pozn. 197, s. 671.

²⁰³ KREJČÍ, Josef, pozn. 197, s. 671.

různých uniform, zásadní vyloučení ženy z veřejného a společenského života?“,²⁰⁴ táže se.

K Ruthově kauze otiskla redakce *Přítomnosti* i dopis čtenáře Z. S.²⁰⁵ Autor případ považuje za případ lidské tragédie, kterou bychom přešli, nebyl-li by její aktér politicky exponován. Autor uznává, že lidé homosexuální jsou schopni „*užitečné práce a vynikajících výkonů*“, ovšem dodává, že „*úchylnost tohoto druhu není dobře slučitelná s politickým vůdcovstvím (...)*“²⁰⁶ Komentář mimo jiné zmiňuje podezření, že za Ruthovým udáním stál někdo ze skupiny kolem nacionalistického časopisu *Aufbruch*, kterým nevyhovala Ruthova autonomistická orientace a preferovali otevřenější orientaci na spojení se s Říší. Cornwall dochází k závěru, že rozhodující pro počátek vyšetření byly osobní antipatie vůči Ruthovi ze strany sympatizantů sdružených kolem *Aufbruchu*, kteří o Ruthově homosexuální inklinaci policii informovali, a v neposlední řadě snaha liberecké policie případ rozkrýt.²⁰⁷

Anonymní článek s titulkem „*Anylysa toho, co jest*“, vydaný jako úvodní text *Přítomnosti* z dubna roku 1938 se v úvodu věnuje vztahu německých Čechů k republice.²⁰⁸ Po krátkém historickém úvodu se zastavuje u současného stavu, ve kterém se hlavním reprezentantem českých Němců stala SdP na základě většinového mandátního zastoupení. Síla SdP podle autora není dána politickým talentem a prací představitelů strany, ale okolnostmi. To však považuje za jev o varovnější, protože chyby strany se neprojeví oslabením podpory. Za jednu z vážných ran veřejnému obrazu strany považuje Ruthovu aféru - „*Proces s Ruthovými společníky pro homosexualitu jí zasadil vážnou ránu.*“²⁰⁹ Navzdory ní si SdP zachovává podporu mimo jiné třeba tím, že se k Říši připojilo Rakousko, což posílilo sílu celého německého krajně nacionálního hnutí.²¹⁰

Prager Presse o aféře Heinze Ruthy poprvé psala v článku z 9. října 1937, ve kterém informuje o tom, že Rutha, Rohn a dalších několik osob jsou od 6. října ve vyšetřovací vazbě kvůli podezření z porušení § 129. Článek zmiňuje Ruthovu blízkost ke Konradu Henleinovi, jeho zahraniční misi, a také účast v mládežnických spolcích, která přispěla k nutnosti reagovat na kolující podezření a zabránit tak negativním vlivům na morálku mládeže.²¹¹

První text o aféře používající slovo homosexualita se v *Prager Presse* objevil 19. října v sekci

²⁰⁴ KREJČÍ, Josef, pozn. 197, s. 671.

²⁰⁵ Z. S. Ruthův případ čili politika a mravnost. *Přítomnost*. 1937, roč. 14, č. 45, s. 707–708.

²⁰⁶ Z. S., pozn. 205, s. 707.

²⁰⁷ CORNWALL, Mark, pozn. 194, s. 336.

²⁰⁸ -AL. Analýza toho, co jest. *Přítomnost*. 1938, roč. 15, č. 14, s. 209–210.

²⁰⁹ -AL, pozn. 208, s. 210.

²¹⁰ -AL. pozn. 208, s. 210.

²¹¹ REDAKCE. Heinz Rutha verhaftet. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 278, s. 2.

reagující na zprávy z jiných novin.²¹² Uvádí část textu z deníku *Právo lidu* o tzv. Teplickém incidentu, šarvátce Karla Hermanna Franka s Československou policií během sjezdu Sudetoněmecké strany v Teplicích. Podle citovaného textu *Českého slova* se událost uskutečnila plánovaně jako snaha o odvedení pozornosti od aféry Heinze Ruthy. Stejně událost vykládá *Právo lidu*, jež upozorňuje na Ruthovo věznění kvůli podezření z trestného činu homosexuality.²¹³ Tento pohled se objevuje i v následujícím čísle *Prager Presse*, ve kterém je, opět skrze uvedení citace z článku z *Českého slova*, upevňován narativ Teplického incidentu jako snahy odvést pozornost od Ruthovy homosexuální aféry.²¹⁴ Konečně k tématu Teplického incidentu *Prager Presse* cituje *Lidové noviny*: „Naštěstí se světový tisk dříve než obvykle dovtípil, o co jde: o zakrývání homosexuální aféry v Henleinově straně v mlze uměle vytvořeného ‚pogromu.‘“²¹⁵

O Ruthově sebevraždě ve vazební věznici v České Lípě v časných ranních hodinách 5. listopadu roku 1937 se v *Prager Presse* dozvídáme 6. listopadu.²¹⁶ Článek připomíná průběh celé aféry a také skutečnost, že na soud čeká dalších 13 osob. Článek tak upozorňuje na efekt sněhové koule, tedy nabalování se dalších vyšetřovaných zejména skrze výsledky svědků, které bylo u případů trestního postihování homosexuality poměrně časté.²¹⁷

Tématu Ruthovy sebevraždy *Prager Presse* věnuje velký prostor také v sekci uvádějící citace z jiných novin. Citovaný úryvek z *Práva lidu* připomíná, že Ruthovou smrtí celá jeho homosexuální aféra nezmizí a brzy dojde k soudu se zbytkem obviněných.²¹⁸ Citace ze *Sozialdemokrat* pak obsahuje závěr, že Ruthova smrt je přiznáním viny, a táže se, jestli Henleinovo mlčení o tom, zda mu Ruthovy prohršky byly známe, lze brát jako souhlas.²¹⁹ Útržek z *Národní politiky* představuje Ruthu jako člověka, který v zahraničí zásadně poškodil zájmy Československa a uvádí, že Ruthova „abnormální

²¹² REDAKCE. Pressestimmen vom 19. Oktober. Die Vorfaelle in Teplitz-Schoenau. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 288, s. 4.

²¹³ REDAKCE, pozn. 212, s. 4.

²¹⁴ REDAKCE. Pressestimmen vom 20. Oktober. Die Neue Kampagne. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 289, s. 5

²¹⁵ REDAKCE. Pressestimmen vom 22. Oktober. Die Kampagne bricht zusammen. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 291, s. 5.

²¹⁶ REDAKCE. Selbstmord H. Ruthas. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 304, s. 1–2.

²¹⁷ SEIDL, Jan. *Homosexualita v praxi a diskurzu trestního práva, medicíny a občanské společnosti od vydání trestního zákona z roku 1852 do přijetí trestního zákona z roku 1961* [online]. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2012. [vid. 16. 4. 2024] Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/57647/140021503.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, s. 277.

²¹⁸ REDAKCE. Pressestimmen vom 6. November. Zum Selbstmord Ruthas. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 304, s. 5.

²¹⁹ REDAKCE, pozn. 218 s. 5.

dispozice“ byla členům SdP známé již dlouho.²²⁰ Citát naráží zejména na Ruthovo působení jako neoficiálního ministra zahraničí od roku 1935, a jeho lobbying a advokacii sudetoněmecké otázky zejména v Londýně a Ženevě.²²¹

Začátku soudního přelíčení se *Prager Presse* věnuje v článku *Ruthovi soudruzi před soudem*.²²² Článek uvádí, že se před soudem ocitlo 12 mladých mužů ve věku mezi 18 a 26 lety, jejichž vyšetřování bylo přímo spojeno s Heinzem Ruthou. Nejstarším a jediným politicky aktivním byl z obviněných pouze Dr. Walter Rohn, redaktor v měsíčníku reprezentujícího politiku SdP. Veřejnost byla z hlavního jednání vyloučena, ale úvodní a závěrečné jednání bylo otevřené a mnoho informací tak na veřejnost unikla, včetně jmen obžalovaných a informací o tom, odkud se s Ruthou znali.²²³ Článek cituje u soudu využitý zápis z Ruthova deníku, nalezeném při domovní prohlídce v Lázních Kunderatice, ve kterém Rutha vyjádřil přání, aby jeho rakev byla nesena 6 nejlepšími a nejhezčími chlapci, kteří budou s ním sami hodinu, nebo celou noc držet stráž.²²⁴

Ruthova náklonnost ke starším adolescentům je podle Cornwalla nesporná, stejně jako její souvislost s politicko-pedagogickou misí, na které Rutha pracoval. „*Rutha si postupně, zejména na základě četby Sokrata, vybudoval vlastní světonázor, založený na kosmické síle erotu. Vypracoval ambiciózní, nacionálně – výchovný program, který zaměřil na mladé muže, a to z části v důsledku přitažlivosti, kterou k nim cítil.*“²²⁵ píše Cornwall o Ruthově mládežnickém programu, jehož základem měl být Maennerbund, který povede sudetské Němce k národní emancipaci.²²⁶

Společnost a věda

Vzhledem k odlišnosti vybraných médií nebude překvapivé, že v oblasti společnosti a vědy přinesla více materiálu rešerše *Přítomnosti*, která díky své týdeníkové podobě měla prostor pro delší články a pokrytí společenských a vědeckých témat. Primárně o homosexualitě zkoumaná média psala zejména psychologické články a recenze knih, ve kterých jako převažující úhel pohledu na homosexualitu ukázala hlubinná psychologie. Ostatní zmínky byly spíše okrajové.

²²⁰ REDAKCE. Pressestimmen vom 6. November. Zum Selbstmord Ruthas. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 304, s. 5.

²²¹ CORNWALL, Mark, pozn. 194, s. 256–292.

²²² REDAKCE. Ruthas Genossen vor Gericht. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 331, s. 3–4.

²²³ REDAKCE, pozn. 212, s. 3–4.

²²⁴ REDAKCE, pozn. 212, s. 3.

²²⁵ CORNWALL, Marc. Homoerotika v sudetoněmeckém mládežnickém hnutí. In: HIML, Pavel; SEIDL, Jan a SCHINDLER, Franz. „*Miluji tvory svého pohlaví*“: homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013, s. 175–205. ISBN 978-80-257-0876-7, s. 178.

²²⁶ CORNWALL, Marc, pozn. 225, s. 178.

Hned zkraje 30. let se autor V. K. Zvědavec na stránkách *Přítomnosti* zamýšlí nad změnami na českém venkově.²²⁷ V článku nazvaném *K psychologii jihočeské vesnice* autor popisuje proměny vesnice spojené s elektrifikací, zavádění autobusových spojení a výstavbou biografů ve větších vsích, vyjadřuje se k povaze vesnického života a vesničanů samotných. Pro výzkum podstatný je odstavec týkající se sexuálního života. „*Pokud se týče sexuálního života, žije se zde pudově a primitivně. Ale právě v tom je zdraví vesnice.*“²²⁸ Za symbol zdraví sexuálního života na vesnici považuje četné rodiči domluvené sňatky, nepřítomnost prostituce a to, že „*homosexuality apod. abnormalit jsou naše vesnice ušetřeny.*“²²⁹

Autorova volba slov odhaluje, že homosexualitu vnímá jako jednu z variant širší palety nenormálního sexuálního chování a vyjadřuje úlevu, že na vesnici se nevyskytuje. Autor nevnímá život na vesnici zidealizovaně a v článku se k vesnickému životu několikrát vyjadřuje s jistými výhradami, a to i co se týče sexuálního života. Přiznává, že na vesnici dochází „*k příliš brzkému sexuálnímu styku, již dětí na pastvách*“ ale zároveň nedochází k „*tak křiklavým případům, jako ve městě*“.²³⁰ Vesnický sexuální život v autorově hodnocení tak vychází jako zdravější a mravnější, než ten městský.

Homosexuality se okrajově dotýká také článek profesora literatury Johanneše Urzidila, který se pokouší popsat evropské myšlenkové milieu od 1. světové války, které podle něj ovlivnilo zejména myšlenky Oswalda Spenglera, Alberta Einsteina a Sigmunda Freuda, jejichž koncepty („Zánik Západu“, „relativita“ a „libido“) se staly součástí diskuzí lidí vzdělaných a nevzdělaných.²³¹ Urzidil tvrdí, že zatímco Spenglerovo dílo se výrazněji nerozšířilo mimo germanofonní prostředí, myšlení Einsteina a Freuda se stalo součástí módního i odborného diskurzu. O homosexualitě autor píše v souvislosti s změnou společenské morálky, kterou ovlivnila válka, politické proměny i Freudova psychoanalýza: „*Bolševismus přivedl téměř k úplnému pádu otřesenou pozici tuhého manželského práva a politické poměry přinesly s sebou mírnější posuzování zločinů, založených na erotické základně. Došlo se skorem až k odstranění vyhnání plodu a homosexuality (v SSSR, pozn. autora).*“²³²

Vývoj v mravech autor vnímá ambivalentně. „*Ostrý vítr změněné společenské morálky odvál sice z našeho života mnoho lží*“,²³³ zároveň se ale upozorňuje to, že hledání libida za každou lidskou činností a legitimizace následování pudových impulsů může přinášet také jistý pocit nezodpovědnosti

²²⁷ ZVĚDAVEC, V. K. K psychologii jihočeské vesnice. *Přítomnost*. 1930, roč. 7, č. 33, s. 525–527.

²²⁸ ZVĚDAVEC, V. K., pozn. 227, s. 527.

²²⁹ ZVĚDAVEC, V. K., pozn. 227, s. 527.

²³⁰ ZVĚDAVEC, V. K., pozn. 227, s. 527.

²³¹ URZIDIL, J. Špatně pochopené módní filosofie. *Přítomnost*. 1930, roč. 7, č. 38, s. 593–594.

²³² URZIDIL, J., pozn. 231, s. 593.

²³³ URZIDIL, J., pozn. 231, s. 593.

za sexuální chování.

Ve vyložené psychologické rovině se objevuje téma homosexuality v článku *Adlerova psychologie životního optimismu a freudism* ze srpna roku 1931.²³⁴ Autor Jaroslav Kratochvíl vykládá teorii Alfreda Adlera a srovnává jej s teorií jeho učitele Sigmunda Freuda. Zatímco Freud svůj psychologický determinismus staví na překonávání komplexů sexuálního charakteru v dětství, Adler akcentuje touhu po moci a uplatnění, „*libido dominandi*“, přičemž psychický vývoj jedince je daný tím, jak se mu dařilo touhu po vlivu a moci naplnit. Zdravý jedinec v dětství měl možnost vnímat svoji významnost a vliv na okolí, zároveň však poznal nutnost být vystaven limitům okolí. Pokud se to nepovede, z dětí rostou dospělí svazováni pocitem méněcenosti, nejistotou a nedružností a v životě nenacházejí spokojenost. V erotické oblasti pak jen obtížně žijí běžným sexuálním životem, mají tendence k sadismu nebo masochismu. „*Nejčastěji však v těžkých případech jsou neschopni normálního styku a dávají přednost onanii, nebo podle charakteru své úchylnosti homosexualitě a ostatním perversím.*“²³⁵

Autorovi je Adlerova psychologická teorie blízká a nevystupuje proti ní kriticky, spíše naopak ji považuje za praktickou a nescíslněkrát ověřenou v praxi. Nepřekvapivě nijak nerelativizuje Adlerův negativní náhled na homosexualitu, kterou Adler, alespoň v jisté části svého života, vnímal jako projev neúspěchu v sexuálním životě.²³⁶

Se stručným shrnutím Adlerovy knihy *Problém homosexuality* se setkáme také ve vědecké sekci *Prager Presse*.²³⁷ Podle autora textu Adlerova teorie vidí homosexualitu, ale i jiné „*pervenze*“, jako projev komplexu založeného na selhání ve výchově a vzdělávání. Ostře se vymezuje proti postoji, že se jedná o vrozené chování a tento směr uvažování označuje za „*vědecké pověry*“.²³⁸

„*Urozený earl říká, že v nejproslulejších anglických školách oddávají se hoši onanii a homosexualitě.*“²³⁹ píše Otto Rádl v článku o ženské emancipaci v sexuální oblasti v *Přítomnosti*.²⁴⁰ Dodává, že to však „*není žádná tragédie*“ a že to chlapce časem přejde, načež tyto „*pubertální*

²³⁴ KRATOCHVÍL, Ladislav. Adlerova psychologie životního optimismu a freudism. *Přítomnost*. 1931, roč. 8, č. 34, s. 539–542.

²³⁵ KRATOCHVÍL, Ladislav, pozn. 234, s. 541.

²³⁶ TRIPPANY-SIMMON, Robin (et al.). Individual Psychology: Alfred Adler. In: PARSONS, Richard, ZHANG, Naijian, (eds.). *Counseling theory: Guiding reflective practice*. Sage Publications, 2014, s. 109–139. ISBN: 9781483399621.

²³⁷ DAH. Das Problem der Homosexualität. *Prager Presse*. 1930, roč. 10, č. 327, s. 8.

²³⁸ DAH, pozn. 237, s. 8.

²³⁹ RÁDL, Otto. Ona. *Přítomnost*. 1932, roč. 9, č. 7, s. 107.

²⁴⁰ RÁDL, Otto, pozn. 239, s. 106–108.

atavismy zmizet bez stopy“.²⁴¹ Rádl toto chování považuje za zdravější a upřímnější, než mučivé sebeovládání a obává se spíše z toho, že konvenční morálka zaseje do těchto mladých lidí pocit viny. Zmínka slouží jako příklad dokreslující Rádlovo postoj, že striktní společenská pravidla kolem sexuality, partnerství a manželského života nepřinášejí dobré výsledky a jejich uvolnění umožňuje mladým přirozenější život. Rádl prezentuje liberální pohled na partnerství, sexualitu i homoerotické chování, nicméně nelze na základě zmínky říci, jak se Rádl staví k homosexualitě jako trvalému rysu, který nezmizí s psychologickým dozráváním.

Rádl se sexualitě věnuje i v pozdějším textu v *Přítomnosti*,²⁴² ve kterém se pokouší vystihnout generaci mladých lidí kolem dvacátého roku věku a dělá tak v porovnání života žáků a absolventů různých škol – Pražské reálky a pražského a vesnického gymnázia. Autor sleduje politické názory žáků, jejich zájmy i vztahy. Zmínka o homosexualitě patří k pražskému gymnáziu: „V posledním roce se projevují mezi žáky homosexuelní sklony, silně módní a vystavované na odiv“.²⁴³

Rádlův text o mladých přitáhl pozornost a v reakci na něj otiskla *Přítomnost* hned pět dopisů,²⁴⁴ přičemž jeden z nich explicitně naráží na Rádlovu zmínku o módnosti homosexuálních sklonů na jednom pražském gymnáziu. Autorem zmíněného dopisu je Miloslav Havel, redaktor *Studentského časopisu*, který se vymezuje proti Rádlově stylu psaní o mladých lidech, které je podle něj založeno na povrchních výpovědích několika lidí, které „pisatel nejen nezná, ale od jejichž života je nahony vzdálen!“²⁴⁵ Z omezeného vzorku výpovědí vztahujících se k celé třídě pak Rádl dělá podle Havla generalizující závěry, které jsou v rozporu s realitou. Havel se podivuje, že Rádl nevyužil jako zdroj o životě mladých právě *Studentský časopis*, kam proudí tisíce dopisů těch, o kterých Rádl píše. Havelka se vymezuje vůči Rádlovu popisu mladých lidí jako hojných návštěvníků barů pěstujících homosexuální vztahy a prezentuje vlastní, velmi idealistickou představu o mladých lidech, kterou zakládá na vzorku přispěvatelů *Studentského časopisu*. Mladí jsou podle něj generace romantická, protože dětství prožila ve válce a na začátku republiky. Mezi zájmy a hodnoty mladé generace patří podle Havla „tramping, láska k přírodě, venkovu, nenávisť k velkoměstům, strojům, rozkoš ze zdravého těla.“²⁴⁶ Mluví o sobě jako o generaci „mnohem pohlavně zdravější“, které se přičítá „perverze a nenormálnost“ a v jejímž srdci roste „láska k neobyčejné čistotě“.²⁴⁷

²⁴¹ RÁDL, Otto, pozn. 239, s. 107.

²⁴² RÁDL, Otto. Jak vypadají dvacetiletí. *Přítomnost*. 1934, roč. 11, č. 2, s. 29–31.

²⁴³ RÁDL, Otto, pozn. 239, s. 31.

²⁴⁴ *Přítomnost*. 1934, roč. 11, č. 5.

²⁴⁵ HAVEL, Miroslav. *Přítomnost*. 1934, roč. 11, č. 5, s. 79.

²⁴⁶ HAVEL, Miroslav, pozn. 245 s. 79.

²⁴⁷ HAVEL, Miroslav, pozn. 245, s. 79.

Zdali Havel pod perverzi a nenormálnost řadí i homosexuální chování, není zcela jisté, nicméně vzhledem k jeho vymezení se vůči Rádlovi a akcentaci přirozeného, čistého a venkovského života, kam homosexualita příliš nezapadá (jak už popsal V. K. Zvědavec v článku *O psychologii jihočeské vesnice* v *Přítomnosti*, č. 33 z roku 1930) to považuji za pravděpodobné.

City k lidem stejného pohlaví považuje za příčinu žárlivosti Hanuš Sachs v článku o institutu rodiny, otištěném v *Přítomnosti* v roce 1934.²⁴⁸ Vyzdvihuje zde některé problémy, se kterými se současné rodiny setkávají. Jako jeden z problémů pojmenovává žárlivost, která má podle něj hlubší příčiny, než ty běžně diskutované, a pokouší se žárlivost vyložit na pozadí freudovy psychoanalytické teorie. Za ješitností a majetnickostí ve vztazích stojí potlačené tendence a fantazie, které jsou nejvlastnější lidem, kteří „se musili, když dospívali, obzvláště silně brániti erotické přitažlivosti vlastního pohlaví a ted’ jsou oklikou přes normální lásku vrženi do starého kruhu.“,²⁴⁹ ve kterém dochází k novému boji s lidmi stejného pohlaví na poli lásky. Tento jev vysvětluje i žárlivost homosexuálních žen, které „vynaložily všechno, aby se vyhnuly obrovské nestvůře muž a nesnášejí, že narazili na mocnější sílu.“²⁵⁰

Na rozdíl od *Přítomnosti* *Prager Presse* pokrýval konání V. Světové konference Ligy pro sexuální reformu v Brně. Vydání z 18. září 1932 konferenci představuje. Jednalo se o pátou konferenci Světové ligy pro sexuální reformu, která se konalo 20. – 26. září v prostorách Masarykovy univerzity. Kongres měl pět hlavních témat – eugeniku, sexuální výchovu, sexualitu a světonázor, sexuální etnologii, výzkum intersexuality, sexuální patologie a populační problém. Na programu byl např. příspěvek Magnuse Hirschfelda nazvaný *problém homosexuality a bisexuality*, nebo příspěvek psychiatra Vladimíra Vondráčka o homosexuálních sklonech po požití alkoholu.²⁵¹

V článku k závěru konference vydaném 28. září je konference popisována jako zdařilá. Vystoupilo na ní osmdesát přednášejících z dvaceti zemí a svou zdravici účastníkům konference poslal i prezident republiky. Článek stručně uvádí témata příspěvků a uvádí, že podle Magnuse Hirschfelda je bisexuálů a homosexuálů ve společnosti asi 3%.²⁵²

Jako dozvuk konference přináší vydání z 29. října rozhovor s M. Hirschfeldem. Hirschfeld shrnul akci jako velmi úspěšnou, ocenil českou pohostinnost a spolupráci s Masarykovou univerzitou a zmínil, že ve Světové lize pro sexuální reformu je zastoupeno již 30 zemí. Hirschfeld zdůraznil, že konference

²⁴⁸ SACHS, Hanuš. Rodina s láskou a bez lásky. *Přítomnost*. 1934, roč. 13, č. 43, s. 684–688.

²⁴⁹ SACHS, Hanuš, pozn. 248, s. 684.

²⁵⁰ SACHS, Hanuš, pozn. 248, s. 684.

²⁵¹ REDAKCE. Sexuologen-Tagung in Bruenn. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 255, s. 6.

²⁵² REDAKCE. Bruenner Sexuologentagung beendet. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 265, s. 4.

neměla jen teoretické cíle, ale mezi její cíle patří i sexuální reforma, například ve formě zrušení paragrafu zakazujícího homosexualitu.²⁵³

²⁵³ REDAKCE. Sexualforschung erobert die Welt. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 266, s. 4.

Závěr

Téma homosexuality se ve 30. letech na stránkách *Přítomnosti* a *Prager Presse* objevovalo v množství kontextů. V průběhu práce jsem zmínky kategorizoval do čtyř oblastí, a to do oblasti kultury, politiky, společnosti a vědy. Poslední dvě oblasti jsem spojil do jedné kapitoly z důvodu malého počtu zkoumaných článků, které do nich spadají. Nejrozsáhlejší oblast politiky jsem rozčlenil na podkapitoly.

V kulturní sféře jsem narazil na články věnující se zejména kultuře evropské, jen minimum článků se věnovalo reprezentaci homosexuality v české kultuře. Z toho lze dovodit, že se toto téma v české kultuře objevovalo výjimečně, a když, tak ve skrytých, společensky přijatelných podobách. Zmínky o homosexualitě se vztahovaly k divadlu, literatuře a okrajově také k filmu, byť pouze v kontextu filmové cenzury. Zastoupeno naopak nebylo vizuální umění.

Zmínky v oblasti kultury se vyskytovaly ve čtyřech vzájemně částečně se překrývajících podobách: a) jako neutrální, popisné označení, b) jako ozvláštňující, exotický prvek, c) v kontextu morálního úpadku nebo nemoci, d) v kontextu osvobození se z tradiční morálky. I v oblasti kultury, kde jsem očekával zejména nehodnotící, vstřícné přijetí homosexuality jako námětu díla, se objevili autoři, kteří vnímají homosexualitu jako neřest nebo poruchu a kteří se proti dílu vymezovali na základě tématu, které dílo přináší. Jednalo se nicméně o menší část zmínek.

Nejvíce prostoru jsem věnoval polemice mezi Zdeňkem Smetáčkem a Antonínem Matějem Pišou o autobiografii Andrého Gidea, protože jeho homosexuální chování bylo centrálním tématem výměny názorů a podnítilo mě k zájmu o Gideovo dílo i jeho život. Polemika, probíhající na stránkách *Přítomnosti*, se netýkala primárně Gideových homosexuálních sklonů, ale etických otázek spojených s placením za sexuální služby a nerovných vztahů mezi příslušníky koloniální elity a obyvatel kolonií. Odhalovala také zidealizované a naivní představy o Alžíru jakožto orientální zemi umožňující sebeprojevení nesvázané evropskými konvencemi.

Za překvapivé považuji, kolik zmínek o homosexualitě se objevilo v kontextu německé společnosti a politiky a nakolik bylo rozšířené vnímání nacismu a homosexuality jako silně propojených fenoménů. Zejména díky knize *Gay Berlin* Roberta Beachyho, *Čertovy zdi* Marca Cornwalla a *Hnědé knize o požáru říšského sněmu a Hitlerově teroru* se mi podařilo rekonstruovat základy, na kterých byla homosexualita spojována se specifickou formou mužské vzájemnosti (Maennerbund). Na podkladě kulturní fascinace antikou, doplněném o německý nacionalismus a militarismus a syceném

četnými a rozsáhle medializovanými skandály, začal být Maennerbund vnímán jako bytostně homoerotický a se svým konzervativním základem se dal ve veřejném prostoru ideově integrovat s fašismem a nacismem alespoň do doby, než se postoj nacistů k homosexuálům plně projevil. Tato forma homosexuality sice nebyla jediná, která byla v Německu přítomná, ale v politicky napjatých 30. letech se dala použít k napadení nacismu z levicových pozic, a to navzdory předchozímu zájmu levicových stran o odtržení homosexuality. Liberální a přátelská atmosféra k homosexuálům a homosexuální subkultuře s její barevností a flexibilitou v genderové expresi, která v Německu kvetla v meziválečné době, byla abruptně ukončena v roce 1933 a na stranách liberálních médií po ní zbyly jen občasné vzpomínky. Ty ovšem připomínají odlišnosti v pojetí homosexuality, jež byly patrné už v myšlení prvních postav emancipačního hnutí.

Články zaměřené psychologicky převážně stavěly na pojetí homosexuality jako abnormality způsobené nepřekonaným problémem ve vývoji jedince, obvykle v dospívání. Narativ homosexuality jako psychologické abnormality narušuje pouze rozhovor s Magnusem Hirschfeldem v *Prager Presse* a dva články informující o konání sexuologické konference, která vedla k Hirschfeldově návštěvě v Brně. Hirschfeldovo pojetí homosexuality (a dalších odlišností v sexualitě či genderové identitě) jako vrozené a přirozené rozmanitosti se sice na stránkách zkoumaných médií nestalo převažujícím medicínským paradigmatem, nicméně kromě silného otisku na sebevnímání homosexuálů mohlo ovlivnit autory, kteří se hodnocení homosexuality a homosexuálního chování zdrželi. V článcích týkajících se společnosti se homosexualita objevovala jako příklad změn ve společenské morálce intenzivně probíhajících od konce 1. světové války. Opět se také objevil motiv homosexuality jako nepřirozeného, abnormálního jednání stojícího v opozici ke zdravému sexuálnímu životu, např. V čtenářově reakci na Rádlův článek.

Co se termínů týče, pojem homosexualita ve 30. letech jednoznačně nahradil starší termíny Karla Heinricha Ulrichse. Výjimečně bylo možné setkat se s pojmem *inverse*. Nicméně vzhledem k naplnění rozsahu práce jsem se do dalšího systematického bádání o použití tohoto pojmu nepustil. Jedná se tedy o příležitost k rozšíření bádání v budoucnu. Dalším zjištěním je, že *Přítomnost* ani *Prager Presse* nijak nereflektovaly činnost menšinových periodik a ve 30. letech se z osob v menšinových periodikách činných na stránky zkoumaných médií objevuje pouze Jiří Karásek ze Lvovic.

Reprezentace homosexuality v liberálních médiích ukazuje posun ve vnímání, který některé autory vedl k oddělení homosexuality, jako relativně stabilního rysu osobnosti, a homosexuálního chování. Jen část sdělení označuje homosexuální chování jako zavrženíhodné. Pokud se objevují námitky a negativní pohled, často se jedná o hodnocení používající medicínský slovník opírající se o výrazy

jako abnormalita a perverze, které stojí v opozici proti zdravému a normálnímu sexuálnímu chování. Objevuje se i očekávatelný liberální argument, že homosexuální chování lze jako záležitost soukromého života konsentujících jedinců akceptovat, nicméně autor vyjadřující takový postoj může zároveň hodnotit homosexualitu jako kvalitativně nižší životní formu a varovat před destruktivními důsledky sdružování homosexuálů, jak ukazuje článek *Triumf mužství* Josefa Krejčího. Lze očekávat, že reprezentace homosexuality na stránkách stranických konzervativních médií (agrárního *Venkova*, národně demokratických *Národních listů*), případně fašistických (*Vlajka*, *Fašistické listy*), bude oproti liberálním médiím výrazně odlišná, a tento předpoklad je příležitostí pro další výzkum.

Seznam literatury

BEACHY, Robert. *Gay Berlin: Birthplace of a Modern Identity*. New York: Vintage, 2015. ISBN 978-0307473134.

BEACHY, Robert. The German Invention of Homosexuality. *The Journal of Modern History* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2010, vol. 82, no. 4., s. 801–838 [vid. 3. 3. 2024]. ISSN 0022-2801. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/656077>.

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 2., upravené a doplněné vydání. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0553-3.

BERLINONLINE STADTPORTAL. *Gross-Berlin-Gesetz* [online]. Berlin.de, das offizielle Hauptstadtportal. 2024 [vid. 14. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.berlin.de/geschichte/8481401-3689745-gross-berlin-gesetz.html>

CAIRNS, Lucille. Gide's "Corydon": The Politics of Sexuality and Sexual Politics [online]. *The Modern Language Review*. 1996, roč. 91, č. 3, s. 582–596. [vid. 2. 4. 2024]. ISSN 00267937. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/3734086>

CORNWALL, Mark. *Čertova zed': život a smrt Heinze Ruthy*. Přeložil Jan SEIDL. České moderní dějiny. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3205-8.

ČSÚ. *Počet obyvatel podle výsledků sčítání od roku 1869 v krajích, okresech a správních obvodech ORP ČR* [online]. 2021 [vid. 19. 4. 2024] Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?_afPfm=VYSTUP&_afPfm=VYSTUP-objekt&pvo=SCHIST01aobyv&z=T&f=TABULKA&skupId=1187&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7EF_P%7E_S%7E_U%7E301_null_&katalog=31674&pvo=SCHIST01aobyv&evo=v425_!_VUZEMI97-100H_1

DOSE, Ralf. *Magnus Hirschfeld. The Origins of the Gay Liberation Movement* [online]. New York: Monthly Review Press, 2014 [vid. 11. 3. 2024]. ISBN: 978-1-58367-437-6.

DOVER, Kenneth J. *Greek homosexuality*. Cambridge: Oxford University Press, 1978. ISBN 0674362616.

ENDRES, Nikolai. Kertbeny, Károly Mária (1824-1882). *glbtq Encyclopedia Project* [online]. 2005

[vid. 2. 2. 2024]. Dostupné z: http://www.glbqtarchive.com/ssh/kertbeny_km_S.pdf

EVANS, Richard J. The Conspiracists. *London Review of Books* [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v36/n09/richard-j.-evans/the-conspiracists>

FOUCAULT, Michel. *Dějiny sexuality II*. Hermann a synové, 2003, ISBN: 80-238-5090-3. S. 258.

GIDE, André. *Corydon* [online]. TVM, 2016. [vid. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.greek-love.com/media/PDFs/Gide.Corydon.pdf>

GOETHE, Johann Wolfgang von. *Faust* [online]. Přel. Otokar Fischer. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2011. [vid. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/67/93/19/faust.pdf>

HAGGERTY, George. *Gay Histories and Cultures*. New York: Garland Publishing, 2000. ISBN 0-203-48788-5.

HIML, Pavel; SEIDL, Jan a SCHINDLER, Franz. „*Miluji tvory svého pohlaví*“: *homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0876-7.

HOFMANN, Ulrike Klaudia. *Fememorde* [online]. Historisches Lexikon Bayerns. 2006 [vid 8. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Fememorde>

HUBBARD, Thomas. Popular Perceptions of Elite Homosexuality in Classical Athens [online]. *Arion: A Journal of Humanities and the Classics*. Boston: Trustees of Boston University, 1998, vol. 6., no. 1., s 48–78 [vid. 29. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20163707>

KENNEDY, Hubert. *Karl Heinrich Ulrichs, Pioneer of the Modern Gay Movement* [online]. San Francisco: Peremptory Publications, 2002 [vid. 21. 3. 2024]. Dostupné z: <https://hubertkennedy.angelfire.com/Ulrichs.pdf>

KOSATÍK, Pavel. Ferdinand Peroutka: Život v novinách (1895–1938) [online]. Praha: 2021. [vid. 9. 2. 2024]. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/57/63/71/ferdinand_peroutka_zivot_v_novinach.pdf.

MAERHOEFER, Laurie. *Sex and the Weimar Republic. German Homosexual Emancipation and the Rise of the Nazis*. Toronto: University of Toronto Press, 2015. ISBN 978-1-4426-2657-7.

NÁRODNÍ DIVADLO. Edvard II. In: *Online Archiv* [online]. [vid. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/2264>

O'BRIAN, Justin. *The Journals Of Andre Gide Vol II 1914-1927*. 2. New York: Alfred A. Knopf, 1948.

OLTERMANN, Philip. 'Blind chance' or plot? Exhumation may help solve puzzle of 1933 Reichstag blaze [online]. *The Guardian*. 2023 [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2023/feb/26/blind-chance-or-plot-exhumation-may-help-solve-puzzle-of-1933-reichstag-blaze>

PEARS, Tim. Otto the strange: The champion who defied the Nazis [online]. *The Guardian*. 2008 [vid 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/sport/2008/jun/29/olympicgames>

Přítomnost. O nás [online]. [vid. 9. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.pritomnost.cz/o-nas/>

PUTNA, Martin C. *Homosexualita v dějinách české kultury*. Vyd. 2. Historie (Academia). Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2293-6.

RABINBACH, Anson. Staging Antifascism: "The Brown Book of the Reichstag Fire and Hitler Terror". *New German Critique* [online]. Duke University Press, 2008, vol. 35, no. 103, 2008, s. 97–126 [vid 6. 4. 2024]. ISSN 0094033X.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 12. 3. 1921, svazek druhý [online]. Sp. zn. Kr II 256/20. Praha: Právníké vydavatelství, 1922. [vid. 9. 2. 2024]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4328>

SEIDL, Jan. *Homosexualita v praxi a diskurzu trestního práva, medicíny a občanské společnosti od vydání trestního zákona z roku 1852 do přijetí trestního zákona z roku 1961* [online]. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2012. [vid. 16. 4. 2024] Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/57647/140021503.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6

SEIDL, Jan. *Pokus o odtrestnění homosexuality za první republiky* [online], Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2007. [vid. 9. 2. 2024]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/yhi6p/stesura_rigo.pdf

SCHELLE, Karel. Národní a demokratická revoluce v roce 1918 a recepce právního řádu. In: KOTÁSEK, Josef et al. (eds.). *Dny práva 2012: Sborník příspěvků ze 6. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 666–672. [vid. 9. 2. 2024]. ISBN 978-80-210-6319-8. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/sbornik.pdf

SCHLATTER, Evelyn. *Yet another historian refutes "Gay Nazi" claim* [online]. Southern Poverty Center. 2011. [vid. 4. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.splcenter.org/hatewatch/2011/08/29/yet-another-historian-refutes-gay-nazi-claim>

TRIPPANY-SIMMON, Robin (et al.). Individual Psychology: Alfred Adler. In: PARSONS, Richard, ZHANG, Naijian, (eds.). *Counseling theory: Guiding reflective practice*. Sage Publications, 2014, s. 109–139. ISBN: 9781483399621.

WILSON, Daniel W.. Diabolical entrapment: Mephisto, the angels and the homoerotic in Goethe's Faust ii. In: SCHULTE, Hans; NOYES, John a KLEBER, Pia. *Goethe's Faust, Theatre of Modernity*. New York: Cambridge University Press, 2011, s. 174–209. ISBN 978-0-521-19464-8.

ZIMMERMANN, Bonie. *Encyclopedia of Lesbian Histories and Cultures*. New York: Routledge, 1999. ISBN 9780203825532.

ZINN, Alexander. *Herbert Mumm von Schwarzenstein* [online]. Rosa Winkel - Die Verfolgung Homosexueller im Nationalsozialismus. 2017 [vid. 16. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.mumm.rosa-winkel.de/>

Seznam pramenů

- AL. Analýsa toho, co jest. *Přítomnost*. 1938, roč. 15, č. 14, s. 209–210.
- A. Die Verhaftungen im Reich. *Prager Presse*. 1934, roč. 14, č. 353, s. 1.
- AL. London: Unschuldig!“. *Prager Presse*. 1933, roč. 13, č. 258, s. 1.
- B., H. Deutschlands „Retter“ im Zivil. *Prager Presse*. 1931, roč. 11, č. 173, s. 3.
- B., H. Hitlers Stabschef homosexuell?. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 72, s. 3.
- B., H. Ludendorff: „Fort mit Hitler!“. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 112, s. 2.
- B., H. Der Ueberfall. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 132, s. 2.
- DAH. Das Problem der Homosexualitaet. *Prager Presse*. 1930, roč. 10, č. 327, s. 8.
- DR. O. R. Opera za tři groše. *Přítomnost*. 1931, roč. 11, č. 48, s. 756–757.
- EISNER, Petr. Realista moravské vesnice. *Přítomnost*. 1930, roč. 7, č. 17, s. 257b.
- EISNER, Petr. Ein Realist des maehrishen Dorfes. *Prager Presse*. 1930, roč. 10, č. 109, s. 8.
- HAAS, Willy. Za třináct let z Prahy do Prahy. *Přítomnost*. 1936, roč. 13, č. 11, s. 167–170.
- HAVEL, Miroslav. *Přítomnost*. 1934, roč. 11, č. 5, s. 79.
- Hnědá kniha o požáru říšského sněmu a hitlerově teroru*. Praha: Nakladatelství Karel Borecký.
- HT. Eine Affaere in der Wilhelmstraße. *Prager Presse*. 1935, roč. 15, č. 39, s. 1.
- J. R. Vánoční stromek – v SSSR. *Přítomnost*. 1936, roč. 13, č. 51, s. 803.
- K. Gustav Gruendgens im Konzentrationslager? *Prager Presse*. 1936, roč. 16, č. 109, s. 2.
- K. 10 Jahre Zuchthaus fuer Homosexualitaet. *Prager Presse*. 1935, roč. 15, č. 180, s. 7.

KODÍČEK, Josef. Hilarovo údobí. *Přítomnost*. 1937, roč. 14, č. 17, s. 266–269.

KRATOCHVÍL, Ladislav. Adlerova psychologie životního optimismu a freudism. *Přítomnost*. 1931, roč. 8, č. 34, s. 539–542.

KREJČÍ, Josef. Triumf mužství. *Přítomnost*. 1937, roč. 14, č. 42, s. 669–671.

N. Die Wende des Nationalsozialismus. *Prager Presse*. 1934, roč. 14, č. 197, s. 3.

NĚMECKÝ EMIGRANT. Emigrant se dívá na Německo. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 21, s. 324–326.

OCCIDENTALIS. Korupce ve Třetí říši. *Přítomnost*. 1935, roč. 12, č. 51, s. 809–812.

Paederastie in: *Ottův slovník naučný*, sv. 19. J. Otto, Praha, 1902, s. 20.

PEROUTKA, Ferdinand. Požírají se.... *Přítomnost*. 1934, roč. 11, č. 28, s. 433–435.

PEROUTKA, Ferdinand. Vpád politiky do přírody. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 1, s. 9–10.

PÍŠA, Antonín Matěj. Socialism a arabský chlapec I. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 43, s. 686–688.

Přítomnost. 1934, roč. 11, č. 5.

RÁDL, Otto. André Gidovo zklamání ze SSSR. *Přítomnost*. 1936, roč. 13, č. 49, s. 778–782.

RÁDL, Otto. Camera Obscura. *Přítomnost*. 1932, roč. 9, č. 37, s. 588–592.

RÁDL, Otto. Dvě „Žebrácké opery“. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 18, s. 281–283.

RÁDL, Otto. Jak vypadají dvacetiletí. *Přítomnost*. 1934, roč. 11, č. 2, s. 29–31.

RÁDL, Otto. Ona. *Přítomnost*. 1932, roč. 9, č. 7, s. 107.

RÁDL, Otto. Rozmluva s Célinem II. *Přítomnost*. 1930, roč. 10, č. 29, s. 456–459.

REDAKCE. Bruenner Sexuologentagung beendet. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 265, s. 4.

REDAKCE. Dr. Pelzer – zweieinhalb Jahre Gefaengnis. *Prager Presse*. 1935, roč. 15, č. 165, s. 7.

- REDAKCE. Heinz Rutha verhaftet. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 278, s. 2.
- REDAKCE. Ruthas Genossen vor Gericht. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 331, s. 3–4.
- REDAKCE. Pressestimmen vom 6. November. Zum Selbstmord Ruthas. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 304, s. 5.
- REDAKCE. Selbstmord H. Ruthas. *Prager Presse*. 1937, roč. 17, č. 304, s. 1–2.
- REDAKCE. Sexualforschung erobert die Welt. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 266, s. 4.
- REDAKCE. Sexuologen-Tagung in Bruenn. *Prager Presse*. 1932, roč. 12, č. 255, s. 6.
- SACHS, Hanuš. Rodina s láskou a bez lásky. *Přítomnost*. 1934, roč. 13, č. 43, s. 684–688.
- SI. Wie Hitler den Putsch niederschlug. *Prager Presse*. 1934, roč. 14, č. 177, s. 2.
- SMETÁČEK, Zdeněk. Arabský chlapec, André Gide a evropští socialisté. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 41, s. 644.
- Smiltvo in: *Ottův slovník naučný*, sv. 23. J. Otto, Praha, 1905.
- Sodomie in: *Ottův slovník naučný*, sv. 23. J. Otto, Praha, 1905, s. 591.
- STEWART-TATTERSAL, Eric. Anglie a chaos. *Přítomnost*. 1933, roč. 10, č. 13, s. 204–206.
- STULTUS. André Gide před a po vyhnání z ráje. *Přítomnost*. 1936, roč. 13, č. 52, s. 826–829.
- T. V. Bruckners „Verbecher“. *Prager Presse*. 1930, roč. 10, č. 23, s. 8.
- TSCHUPPIK, Walter. Intimní stránka hitlerismu. *Přítomnost*. 1935, roč. 12, č. 11, s. 170–173.
- TSCHUPPIK, Walter. Technika fémové vraždy. *Přítomnost*. 1935, roč. 12, č. 7, s. 97–99.
- URZIDIL, J. Špatně pochopené módní filosofie. *Přítomnost*. 1930, roč. 7, č. 38, s. 593–594.
- Z. S. Ruthův případ čili politika a mravnost. *Přítomnost*. 1937, roč. 14, č. 45, s. 707–708.